

کانون‌های تفکر روسیه

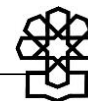
دفتر: مطالعات بنیادین حکومتی

کد موضوعی: ۳۳۰
شماره مسلسل: ۱۴۴۵۱
شهریورماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	فصل اول - پیدایش کانون تفکر در روسیه
۱۶.....	فصل دوم - ماهیت، کارکردها و تعاملات
۱۷.....	الف) ماهیت
۲۳.....	ب) کارکردها
۲۵.....	ج) تعامل با دولت و نهادها
۳۰.....	د) حوزه‌های فعالیت
۳۲.....	ه) مشکلات و محدودیت‌ها
۳۴.....	فصل سوم - نقش کانون‌های تفکر در آموزش، پژوهش و سیاست‌گذاری
۳۷.....	نتیجه‌گیری
۳۹.....	پیوست‌ها
۴۶.....	منابع و مأخذ

کانون‌های تفکر روسیه

چکیده

اتاق فکر، بخش مهمی از حیات جوامع امروزی و از ابزارهای مهم تصمیم‌گیری برای امور راهبردی دولتهاست و دولت روسیه نیز به اقتضای ماهیت نیمه‌اروپایی خود بیش از سایر دولت‌های مجاور و آسیایی از روندهای برخاسته از رنسانس و نوگرایی اروپایی متأثر شده و به ایجاد نهادها و ساختارهای ناشی از پدیده مدرنیسم و اقتباس از آنها اقدام کرده است. به طوری که بسیاری از اتفاقات جدید ایجاد شده در سده‌های ۱۸ تا ۲۰ در آسیا نیز ناشی از الگو گرفتن از تحولات این کشور بوده است. در این گزارش کوشش شده با تمرکز بر کانون‌های فکر روسیه و سازوکارهای آنها به ابعاد و ویژگی‌های آنها نیز پرداخته شود تا از این طریق، تمهیداتی برای تحکیم و تقویت این کانون‌ها در کشورمان فراهم شود. موضوع مهمی که در این نوشتار اهمیت دارد آن است که این کانون‌ها چه جایگاهی در تصمیم‌گیری‌های حیاتی نظام سیاسی داشته‌اند؟ ایده اصلی آن است که با وجود ساختار متمرکز و اقتدارگرای این دولت در تصمیمات اساسی، مجموعه کانون‌های تفکر این کشور جایگاه مهمی در رصد محیط جهانی و مخاطرات موجود و ارائه راهکارها برای کمک به اجرای این تصمیمات و کاستن از هزینه‌های احتمالی آنها دارند. برای بررسی این موضوع و کاوش در چندوچون این ایده به بررسی مبانی مفهومی و تاریخی اتاق‌های فکر پرداخته و ماهیت و سیاست‌ها و جایگاه این کانون‌ها و نیز معرفی مهم‌ترین آنها و نیز نقش آنها در آموزش و پژوهش و تعاملات آنها با دیگر بخش‌های دولت پرداخته است.

مقدمه

در نخستین گام‌های پیدایش سیاست بشری که به تمدن‌های ایرانی، هندی، چینی و سپس یونانی برمی‌گردد مشاوره و بهره‌مندی از خرد جمعی اندیشمندان امری معمول بوده است. فردوسی، خرد را بهتر از هرچه ایزد بداده دانسته است. در یونان باستان پیدایش مفهوم سیاست بر مبنای مفهوم مصلحت عمومی و با تکیه بر خرد محاسبه‌گر بشری قرار داشت. در واقع هیچگاه استفاده از عقل تعطیل نبوده، اما در دوران رنسانس اروپا، پدیده مدرنیسم و نوگرایی بر اساس مفاهیمی چون انسان‌گرایی و عقل‌گرایی و دنیاگرایی و فایده‌جویی، موضوع عقل و کاربرد آن در امور زندگی را به حدی گسترش داد که به تسلط بر جهان انجامید

و جایگاه محافل فکری و تشکل‌های اندیشه‌ای را با محوریت نظامات آموزشی و پژوهشی جدید گسترش داد. ازسوی دیگر موضوع خرد به‌ویژه در حیاتی‌ترین ابعاد زندگی بشری مانند مسئله بقا و امنیت و امور مربوط به آن همچون جنگ و استراتژی نظامی همواره جایگاه گسترده‌ای داشته است؛ زیرا غفلت از آن موجب از دست رفتن جان و حیات فرد یا ملت می‌شده است. بیراه نیست که اصطلاح «بونکر» به محل ستاد نظامی برای برنامه‌ریزی جنگ اطلاق می‌شد و از اینجا بود که مفاهیم هم‌ریشه و هموند آن مانند مرکز فکر و آزمایشگاه اندیشه و باشگاه متفکرین و سرانجام «تینک تنک» متولد شد.

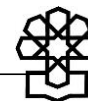
به هر حال امروزه تینک‌تنک‌ها یکی از واقعیت‌های مهم جوامع و یکی از ابزارهای مهم تصمیم‌گیری برای امور راهبردی دولت‌ها محسوب می‌شوند و این متن نیز با هدف شناخت سازوکارهای کانون‌های فکری روسیه فراهم آمده است تا ضمن معرفی به ابعاد و ویژگی‌های آنها بپردازد. مسئله اصلی آن است که این کانون‌ها چه جایگاهی در تصمیم‌گیری‌های حیاتی نظام سیاسی روسیه داشته‌اند؟ ایده اصلی این تحقیق آن است که با وجود ساختار متمرکز و اقتدارگرای دولت روسیه در تصمیمات اساسی، کانون‌های تفکر در این کشور جایگاه مهمی در رصد محیط جهانی و مخاطرات موجود و ارائه راهکارها برای کمک به اجرای این تصمیمات و کاستن از هزینه‌های احتمالی آنها دارند.

برای بررسی این موضوع و کاوش در چندوچون این ایده نخست کوشیده شد تا مبانی مفهومی و تاریخی اتاق‌های فکر مورد توجه قرار داده شوند و سپس بسترهای اندیشه توسعه در روسیه و دیدگاه‌های مطرح شده درباره آن مورد بحث قرار گیرد. ماهیت و سیاست‌ها و جایگاه این کانون‌ها و نیز معرفی مهم‌ترین آنها از دیگر مباحث این نوشته است. همچنین به نقش آنها در آموزش و پژوهش و تعاملاتشان با دیگر بخش‌های دولت روسیه از دیگر موضوعات مطرح شده‌اند و در پایان نیز به استنتاجاتی از این مباحث خواهیم پرداخت.^۱

فصل اول - پیدایش کانون تفکر در روسیه

پیدایش نخستین کانون‌های تفکر در روسیه به زمان حاکمیت کمونیست‌ها برمی‌گردد. در این دوره، رقابت ژئوپلیتیک و رویارویی بین شوروی و ایالات متحده آمریکا (پس از جنگ جهانی دوم و آغاز جنگ سرد) به‌عنوان عامل خارجی مؤثر بر ایجاد مراکز تحلیلی و کانون‌های تفکر بر دلایل داخلی غلبه دارد. از این رو نخستین کانون‌های تفکر در روسیه (شوروی) بیشتر در حوزه مسائل و موضوعات مربوط به سیاست خارجی

۱. انتشار سلسله گزارش‌های کانون‌های تفکر به‌منظور آشنایی اولیه با ادبیات جمع‌اندیشانه فکری جهان تهیه می‌شود و نگاه اثباتی و نفی به مطالب ندارد.

فعالیت داشته‌اند. ظهور بخش عمده‌ای از کانون‌های تفکر در روسیه به سال‌های ۵۰-۶۰ قرن گذشته برمی‌گردد. با توجه به این نکته که یکی از معانی کانون‌های تفکر یا اتاق‌های فکر مراکز تحلیلی است، می‌توان براساس سخنان لئونید پتروویچ پشتنیکوف مدیر مؤسسه تحقیقات استراتژیک در یک برنامه رادیویی در تاریخ ۲۵/۳/۲۰۱۳ سابقه ظهور نخستین کانون تفکر در شوروی را به دهه ۴۰ قرن گذشته مربوط دانست. آن گونه که مدیر این مؤسسه اعلام داشته، «براساس نتایج دو جنگ جهانی مرکز تحلیلی بخش خارجی سرویس اطلاعاتی روسیه در زمان شوروی در سال ۱۹۴۳ میلادی راه‌اندازی شده است»^۱.

بنابراین سیاست‌های اولیه که منجر به شکل‌گیری کانون‌های تفکر شدند، در سال‌های حاکمیت کمونیست‌ها قابل بررسی‌اند و پیش از همه باید به سیاست رقابت اقتصادی با غرب اشاره کرد. این سیاست پس از پایان جنگ جهانی دوم و تشدید تقابل و رویایی بلوک سوسیالیستی شرق (اتحاد جماهیر شوروی) و بلوک کاپیتالیستی غرب (ایالات متحده آمریکا) که به شکل‌گیری جنگ سرد انجامید، تقویت شد. لذا اجرای آن مستلزم مطالعه مفصل و دقیق سیاست و اقتصاد غرب بود. بدین منظور در سال ۱۹۵۹ دانشکده اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل و تعدادی انستیتوهای علمی - پژوهشی تأسیس شدند. بدین سبب در واقع رویارویی اتحاد جماهیر شوروی و ایالات متحده آمریکا به‌عنوان یک عامل خارجی مؤثر بر ایجاد کانون‌های تفکر و مراکز تحلیلی بر عوامل داخلی سایه می‌انداخت. برتری و غلبه این عامل در حدی بود که سیاست‌های نوسازی و افزایش توان علمی، صنعتی و تسلیحاتی در داخل شوروی از این رقابت ژئوپلیتیکی بین شرق و غرب نشئت می‌گرفت و از این‌رو در این سال‌ها حوزه تخصصی مطالعاتی بسیاری از مراکز تحلیلی ایجاد شده، مبتنی بر الزامات سیاست خارجی اتحاد جماهیر شوروی بود.

از دیگر عوامل پیدایش کانون‌های فکر باید به افشاگری خروشچف از استالین (آغاز استالین‌زدایی با سخنرانی خروشچف در کنگره بیستم حزب کمونیست شوروی در سال ۱۹۵۶) اشاره کرد. مبارزه خروشچف با کیش شخصیت استالین که به استالین‌زدایی شهرت یافت، منجر به بروز مباحث کم‌وبیش باز و علنی در مورد مسائل گوناگون شد. از این‌رو از این دوره به‌عنوان «آنتیپیل» به معنای هوای گرم و ملایم بهاری نیز یاد می‌کنند. به دنبال شکل‌گیری فضای نسبتاً باز جدید، موضوع ایجاد کانال‌های جدید به‌منظور تولید ایده‌های راهبردی نوین در دستور کار قرار گرفتند.^۲

همین طور می‌توان به سیاست دولت شوروی، با هدف تسریع و توسعه مناطق شرقی کشور توجه کرد.

1. Решетников, Леонид Петрович (2013), Аналитические центры и политика, <http://riss.ru/smi/3238/>, 25.03.2013, (дата обращения 8.04.2015).

2. Агентство гуманитарных технологий - Полная версия доклада (1998), Руководитель проекта Владимир Грановский, редактор издания Сергей Дацюк, эксперт Ратувухери Тантели Хариманга, менеджер Назар Магера, http://xyz.org.ua/discussion/thnk_tnk2.html, (дата обращения 8.04.2015).

این سیاست، منجر به ایجاد مراکز تحقیقاتی جدیدی همچون شعبه سیبری آکادمی علوم در نووسیبرسک و... شد.^۱ اجرای سیاست‌های پروسترویکا (بازسازی اقتصادی) و گلاسنوست (فضای باز سیاسی) نیز به شکل‌گیری تعداد بسیاری از مراکز تحلیلی و کانون‌های تفکر انجامید. در واقع از این زمان، رشد و توسعه مراکز تحلیلی آغاز می‌شود.

بنابراین موج اول «کانون‌های تفکر» در روسیه پس از جنگ جهانی دوم (با شکل‌گیری بلوک سوسیالیستی) ایجاد شد. این مؤسسات علمی- پژوهشی که از کادر بسیاری برخوردار بودند تحت حمایت مالی دولت قرار داشتند. در روسیه در این دوره زمانی و به‌طور مشخص در سال‌های ۱۹۵۰-۱۹۶۰ که معروف به «آنتیپیل» به معنای «گرمای ملایم بهاری» است.^۲ دولت شوروی سیاست «فراگیری نتایج انقلاب علمی فناوری» را اتخاذ کرد. این سیاست هم از نیاز به نوسازی داخلی کشور و هم ضرورت رسیدن به سطح کشورهای توسعه‌یافته و باز نماندن از سرعت تغییر در جهان به‌ویژه در حوزه علمی و فنی نشئت می‌گرفت. سیاست رقابت اقتصادی با غرب مستلزم مطالعه مفصل‌تر اقتصاد و سیاست غرب بود. همراه با نوسازی اقتصاد، جامعه شوروی نیز دستخوش نوسازی فرهنگی شد و لازم بود مسائل مربوط به مشروعیت رژیم جدید پسااستالینی حل‌وفصل گردد.^۳ بنابراین جنگ سرد انگیزه‌ای اصلی برای توسعه کانون‌های تفکر در اتحاد جماهیر شوروی ایجاد کرد. رهبری حزب با این واقعیت مواجه شد که جهان به عرصه رقابت بین جهان سرمایه‌داری و ایدئولوژی سوسیالیستی تبدیل شده است.^۴ در این زمان ضرورت ارتقای ایدئولوژی رسمی به سطح استانداردهای بین‌المللی و الزامات مدرنیته بروز یافت. لذا این نقش خدماتی به مشاوران دستگاه کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی و سپس به ساختارهای تحلیلی حزبی اختصاص داده شد.^۵ همچنین تحقیقات در مورد مسائل داخلی محدود و بیشتر توسط نهادهای بسته‌تری همچون کمیته مرکزی حزب کمونیست و (کا.گ.ب) انجام می‌گرفت.^۶

در میان مؤسسات حزبی سه گروه در صدر قرار داشتند: آکادمی علوم اجتماعی کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی، مؤسسه علوم اجتماعی وابسته به کمیته مرکزی که فعالیت محرمانه‌ای داشت و

1. Храмова, Лилия (2010), Усиление общественного участия в процессах принятия решений через создание think tanks («фабрик мысли»), Аналитический портал Когита.ру, <http://www.cogita.ru/nko/2-i-konkurs-esse-deyatelnost-nko-v-rossii-i-v-evrope/liliya-hramcova-usilenie-obschestvennogo-uchastiya-v-processah-prinyatiya-reshenii-cherez-sozdanie-think-tanks-abfabrik-myslibb>

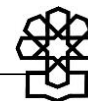
2. Там же

3. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

4. Воронин, Даниил (2011), ФАБРИКИ МЫСЛИ, РУССКИЙ ИНСТИТУТ, выпуск № 3(59), 21 апреля 2011, С.13

5. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

6. Воронин, стр.13

مؤسسه مارکسیسم لنینیسم کمیته مرکزی حزب.^۱ در سطوح پایین‌تر نیز هم از نظر پتانسیل فکری و هم امکان کار با اطلاعات، مدارس حزبی و مؤسسات وابسته به کمسومول (به‌عنوان مثال، مؤسسه جوانان) قرار داشتند. (کا.گ.ب) نیز هم از طریق دفاتر شخصی خود (در این مورد تجزیه و تحلیل بیشتر عملیاتی و مختص یک سرویس اطلاعاتی سری بود) و هم با کمک گروه‌های ویژه و تخصصی وابسته به مؤسسات دانشگاهی (به‌عنوان مثال، بخش سری مؤسسه جامعه‌شناسی آکادمی علوم) به فعالیت تحلیلی می‌پرداخت. ساختارهای تحلیلی وابسته به (کا.گ.ب) به‌خصوص در زمان یوری آندروپوف فعالانه رو به رشد نهاد. ساختارهای تحلیلی حزب و بخشی از نهادهای دولتی برحسب معیارهای پیچیدگی و ماهیت عملی تحقیقات، قرابت نزدیکی با مراکز تحلیلی مدرن داشتند. با این حال، این مراکز در اتحاد ایدئولوژیکی حکومت گنجانده شده بودند که تقریباً همواره از کارشناسان به‌منظور اعتبار تصمیم‌گیری‌های خود استفاده و بهره‌برداری می‌کرد. علاوه بر کانون‌های تفکر حزبی به ساختارهای تحلیلی دولتی اتحاد جماهیر شوروی، مؤسسات تحقیقاتی دانشگاهی هم مربوط می‌شدند. در سال ۱۹۵۶، هیئت رئیسه آکادمی علوم، مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل را با هدف انجام تحقیقات در زمینه توسعه اقتصاد و سیاست سرمایه‌داری مدرن راه‌اندازی کرد. همچنین مؤسسه جنبش بین‌المللی کارگری تأسیس شد. چنین مؤسساتی به نطفه‌های جوامع کارشناسی و نیمه‌علمی آینده تبدیل شدند. علاوه بر این، سیاست خارجی شوروی در حال به دست آوردن و برخورداری از ویژگی‌های جهانی بود، تقابل و رویارویی با ایالات متحده در سراسر جهان روند رو به رشدی داشت. روابط با کشورهای شرق اروپا پیچیده‌تر (حوادث در لهستان و مجارستان) می‌شد، وخامت روابط چین و شوروی نیز ادامه داشت.^۲ از طرفی تصور درباره رهبری عالی کشورهای آفریقا، آمریکای لاتین و آسیا بسیار مبهم بود. از این‌رو در سال‌های ۱۹۵۰-۱۹۶۰ مراکزی تأسیس می‌شوند که کار تخصصی آنها براساس مناطق جهان است.^۳

تمامی این مسائل به ایجاد تعدادی از مؤسسات تخصصی در آکادمی علوم، مانند مؤسسه اقتصاد نظام جهانی، مؤسسه آمریکای لاتین، مؤسسه کشورهای آسیا و آفریقا، مؤسسه شرق دور منجر شده است. مؤسسه ایالات متحده (که بعدها به مؤسسه ایالات متحده و کانادا تغییر نام داد) در سال ۱۹۶۷ تشکیل شد. ایجاد آن به سطح جدیدی از روابط بین ایالات متحده و اتحاد جماهیر شوروی مربوط است که شرایط آن با دستیابی به برابری نظامی استراتژیک و متناسب با آن، با کاهش سطح رویارویی بین دو ابرقدرت ایجاد شد. این مؤسسه، بعدها به شریک و رقیب اصلی مؤسسه اقتصاد نظام جهانی سوسیالیستی

1. Антанович Н.А. (2009), Современная политическая наука: мировое и национально-государственное измерения, Беларуская думка, №10 (октябрь), С.80-85. С.84

2. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

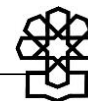
3. Воронин, стр.13

(ИМЭМО) در مطالعه مسائلی از قبیل کاهش و عدم اشاعه سلاح‌های تهاجمی استراتژیک، محیط زیست و روابط بین شمال و جنوب تبدیل شد. حوالی سال‌های ۷۰-۸۰ مؤسسات تحقیقاتی آکادمیک «گسترش یافتند، پیچیده‌تر شدند و در یک شبکه گسترده متشکل از مجموعه‌ای از واحدهای تخصصی تحلیلی ترکیب گردیدند». برخی وظیفه جمع‌آوری اطلاعات را برعهده داشتند. مانند مؤسسه اطلاعات علمی و فنی سراسر روسیه، مؤسسه اطلاعات علمی در علوم اجتماعی و دیگر مؤسسات از قبیل مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل، مؤسسه ایالات متحده و کانادا و مؤسسه اقتصاد سیستم جهانی سوسیالیستی وظیفه مراکز تحلیلی را عهده‌دار بودند، گروه سوم نیز - به ارائه و تأمین عملکرد تبلیغاتی می‌پرداختند، مراکزی از قبیل آژانس مطبوعاتی نوآستی، کمیته حمایت از صلح شوروی، کمیته سازمان‌های جوانان، کمیته همبستگی با کشورهای آسیایی و آفریقایی اتحاد جماهیر شوروی و غیره. این مراکز برای نفوذ در بالاترین رده‌های رهبری حزب رقابت می‌کردند، در حالی که در ائتلاف خصمانه با هم متحد بودند. همه این نهادها از بودجه دولت تأمین مالی می‌شدند و میزان بودجه هیچگاه موضوع علنی نبوده است. آنها کم‌وبیش در شرایط خاصی از وظایف پژوهشی خود نسبتاً مستقل بودند.^۱

مؤسسات از نظر بزرگی متفاوت بودند. اگر نهادهای مرکزی می‌توانستند تا ۱۰۰۰ کارمند داشته باشند، در مؤسسات منطقه‌ای ۲۰۰-۴۰۰ محقق مشغول به کار بودند. بسیاری از مؤسسات نشریات خود را منتشر می‌کردند و نتایج کار آنها به‌طور عمده توسط تعدادی از نشریات. مورد بررسی قرار می‌گرفت، بسیاری از آنها با نهادهای خارجی ارتباط داشتند. این ارتباطها هم به تنها کانال خارج از کنترل دولت برای دریافت اطلاعات خارجی تبدیل شد. فعالیت مؤسسات توسط کمیته مرکزی حزب از طریق بخش علوم، بخش بین‌الملل و بخش مرتبط با کشورهای سوسیالیستی به شدت کنترل می‌شد. تصمیم درباره تأسیس نهاد جدید معمولاً در سطح پولیت‌بورو (دفتر سیاسی) اتخاذ می‌شد. در میان عمده مسائل بلندمدت این مؤسسات - موضوعاتی از قبیل تئوری بحران عمومی سرمایه‌داری، مبارزه طبقاتی در کشورهای غربی و توسعه روند انقلابی بین‌المللی قرار داشتند. غالباً مؤسسات به‌منظور حل‌وفصل مسائل و مشاوره مستقیم از کمیته مرکزی یا غیرمستقیم از طریق هیئت مدیره آکادمی سفارشات دریافت می‌کردند. مؤسسات نیز با ارائه کارهای تحلیلی و توصیه‌ها و راهبردهای خود به رقابت می‌پرداختند. معیار اصلی بهره‌وری مؤسسات هم توجه مدیر ارشد به این محصولات بود. این نهادها در تمام ساختارهای تصمیم‌گیری در اتحاد جماهیر شوروی گنجانده شده بودند.^۲ در عین حال این نهادها به‌طور ضمنی، تعیین خط‌مشی کلی حزب را آغاز کردند. به‌تدریج نرم‌ها در حال محو شدن و از بین رفتن بود، تمایز فرهنگی و

1. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

2. Агентство гуманитарных технологий, Там же

سیاسی در جامعه شوروی (تقابل «استالینیست‌ها و ضد استالینیست‌ها»، «دنیای جدید» و «اکتبر» و...) بروز یافت و از اینجا نفوذ در خط‌مشی کلی حزب امکانپذیر شد.^۱ لازم به ذکر است که در این دوره، کارها و آثار مؤسسات علمی پژوهشی براساس تعداد محصولات چاپی، از قبیل کتاب و همچنین استقلال مؤسسات با توجه به نفوذ قوی ایدئولوژی کمونیستی محدود بود. در عین حال، آنها تا اندازه‌ای در تدوین برنامه‌های تحقیقاتی مستقل بودند.^۲

تحول بعدی همزمان با اجرای طرح ابتکاری پرسترویکا توسط میخائیل گورباچف در سال ۱۹۸۵ آغاز شد. در طول این دوره از اصلاحات سیاسی و اقتصادی، موج دوم تأسیس کانون‌های تفکر و اندیشکده‌ها در روسیه شکل گرفت و به بیانی می‌توان گفت «پرسترویکا روح تازه‌ای به مراکز تحلیلی دمید».^۳ با روی کار آمدن گورباچف تغییر شدیدی در شرایط فعالیت کانون‌های تفکر سنتی اتحاد جماهیر شوروی تجلی یافت. ابتدا گلاسنوست، اندیشمندان را از کنفورمیزم ایدئولوژیکی رها ساخت. در آن زمان، محیط فکری جدید مبارزه بین کانون‌های بزرگ تفکر کشور را کاتالیزه می‌کرد در رابطه با این پرسش که، چه کسی برنامه پژوهشی را تعیین خواهد کرد و از آن بیشتر، تعیین رویکرد فعالیت مراکز عالی تحقیقاتی. اختلاف (تفاوت) بین مؤسسات تحقیقاتی پیشرو در حد تعمیق شکاف در درون اجتماع روشنفکری شدیدتر شد. کانون‌های سیاسی تفکر که اکثراً ناهنجار و پر از دحام بودند، روند تبدیل به مراکز کوچک و در عین حال پراثرتری و پرتحرک‌تر برای تجزیه و تحلیل سیاست عمومی را آغاز کردند. نظام سیاسی با مسائل مربوط به گذار به اقتصاد بازار، دموکراسی و... مواجه شد. دولت گورباچف سعی داشت به اندیشمندانی از مؤسسات دانشگاهی متکی باشد که نسبت به اصلاحات متمایل بوده و به بیانی اصلاح‌طلب بودند. برخی از آنها به‌طور مستقیم در شکل‌گیری این سیاست جدید دولت درگیر شدند. افرادی همچون شاتالین (از آکادمی علوم شوروی)، زاسلاوسکی از مرکز مطالعه افکار عمومی، آغان‌بقیان (شعبه سبیری آکادمی علوم اتحاد جماهیر شوروی)، ی. پریماکوف از مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل، ل. آبالکین (دانشکده اقتصاد). آنها پست‌های بالایی را در ساختار جدید دولت اشغال کردند. برخی از اقتصاددانان از مؤسسات دانشگاهی نیز اقدام به طراحی و تدوین برنامه‌های جایگزین از قبیل برنامه ۵۰۰ روز گ. یاولینسکی و س. شاتالین کردند.^۴

اواخر دهه ۸۰ قرن ۲۰، مرحله جدیدی در توسعه مراکز تحلیلی روسیه با افزایش فعالیت جامعه مدنی روی داد. در این مرحله، باشگاه‌های مختلف، جبهه‌های مردمی و دیگر سازمان‌های اجتماعی به وجود

1. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

2. Храмова, Там же

3. Воронин, стр.13

4. Агентство гуманитарных технологий, Там же

آمدند. گروهی از این دست جوامع تحت عنوان «نیفرمالی» به معنای «غیررسمی‌ها»^۱ بودند، که حضورشان در تابستان ۱۹۸۶ پس از انتشار قانون جدید «مقررات مربوط به انجمن‌ها و کلوب‌های آماتور»، که تسهیل‌کننده ثبت و فعالیت انجمن‌های داوطلبانه بود، چشمگیر شد. نهادهای مشهوری همچون «پرسترویکا»، «مموریال» به معنای «یادبود»، «اتحادیه دمکرات»، باشگاه طرح‌های اجتماعی، جبهه‌های مردمی، و ... ایجاد شد؛ با شروع مبارزات انتخاباتی (دسامبر ۱۹۸۸ تا مارس ۱۹۸۹) در مسکو نزدیک به ۲۰۰ کلوب سیاسی از تعداد ۳-۵ نفر تا بیش از ۱۰۰ نفر در «تربون‌های مسکو» برآورد شدند. در این موج جدید تحرک و پویایی جامعه مدنی، نوعی ساختارهای تحلیلی نیز راه‌اندازی شدند که حامی و پشتیبان ساختارهای اجتماعی جنبش بودند (از قبیل بنیاد مطالعات سیاسی حقوقی اینترلاگال، مرکز سیاسی انسانی سنت پترزبورگ استراتژی)؛ که می‌توان این دسته از مراکز تحلیلی را مراکز سیاست عمومی نامید. با این حال ظهور و پیدایی مراکز تحلیلی مستقل مربوط به این دوره زمانی نیست، زیرا برای چنین ساختارهایی، منابع کافی (منابع فکری و منابع ارتباطی) وجود نداشت. البته در این میان مراکزی همچون بنیاد اینترلاگال و استراتژی، استثنا بودند، به این علت که این مراکز توسط افرادی از فضاهای آکادمیک و دانشگاهی تأسیس شده بودند و از منابع فکری و منابع تولیدی حاصل از آن برخوردار بودند.^۲ از این رو برخی از نویسندگان روسی همچون ریمسکی و سونگوراف، از این دوره زمانی (اواخر دوره پرسترویکا و اوایل سال‌های پس از آن - در آغاز سال‌های ۹۰) که با پیدایش کلوب‌های مباحثه‌ای و سیاسی دوره پرسترویکا همراه بود، به‌عنوان آغاز توسعه مراکز سیاست عمومی و کانون‌های تفکر در روسیه مدرن یاد می‌کنند. در این مرحله گروه‌هایی از روشنفکران در عرضه و ارتقای فناوری‌های (فنون) ترانزیت (نقل و انتقال) دمکراتیک فعالانه شرکت می‌کردند. به‌عنوان مثال، بنیاد بین‌المللی مطالعات سیاسی و حقوقی اینترلیگال (به ریاست ن. بلیایف)، مرکز مطالعات اقتصادی و سیاسی (به ریاست گ. یاولینسکی)، مرکز مطالعات سیاسی کاربردی ایندم مخفف عبارت «انفورماتیک برای دموکراسی» تحت رهبری گ. ساتاروف. مرکز مطالعات علوم انسانی و سیاسی «استراتژی»، به رهبری گ. بوربولیس و ...^۳

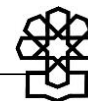
فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۰-۱۹۹۱، تغییراتی در سیستم مؤسسات تحلیلی به وجود آورد و همزمان به کاهش نقش مؤسسات تحقیقاتی دانشگاهی انجامید.^۴ برای ظهور مراکز تحلیلی جدید می‌توان

۱. «غیررسمی‌ها» نام یک جنبش اجتماعی مدرن در اتحاد جماهیر شوروی است که ریشه در تغییرات آغاز شده توسط گورباچف دارد. غیررسمی‌ها به معنای گروه‌هایی است که جهت‌گیری ارزشی و ساختارهای سازمانی جنبش‌های مدرن را تعیین می‌کنند.

2. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

3. Римский В.Л. Сунгуров А.Ю.(2002), «Фабрики мысли», центры демократии и центры публичной политики, «Фабрики мысли» и центры публичной политики: международный и первый российский опыт: Сб. статей, под ред. Сунгурова А.Ю. – СПб: Норма, 2002. – С.6-29. С.17

4. Антанович, стр.84

عوامل زیر را برشمرد:^۱

- حذف بودجه دولتی برای علوم، به خصوص علوم سیاسی.

- آغاز خصوصی سازی و ظهور یک بازیگر سیاسی جدید تحت عنوان ساختارهای کسب و کار. در سال ۱۹۹۲، مراکز تحلیلی با جریان رشد سفارش های تجاری مواجه شدند که در طول سال های ۱۹۹۳-۱۹۹۴ این روند بیشتر شد، به خصوص در این زمان بسیاری از تجار و صاحبان کسب و کار اقدام به ایجاد مراکز تحلیلی در کنار بانک ها و کمپانی های بزرگ کردند. همچنین در سال های ۱۹۹۱-۱۹۹۳ در نتیجه افزایش سفارش های تجاری مراکز تحلیلی خصوصی خودکفا هم ظاهر شدند.

- پیدایش رقابت بین مراکز تحلیلی و کانون های تفکری که در حوزه های گوناگون (سیاست داخلی، سیاست اقتصادی، سیاست خارجی و جامعه شناسی) فعالیت داشتند.

- توسعه نهاد انتخابات و کثرت گرایی سیاسی و ایدئولوژیک. این شرایط برای مراکز تحلیلی این امکان را فراهم آورد تا با نمایندگان مختلف نخبگان سیاسی که خود را مرتبط با یک طیف سیاسی خاص می دانستند، کار کنند.^۲

- تمایل به گسترش ارتباط با اتحادیه اروپا. بیشترین تعداد کانون های تفکر در اروپای غربی و ایالات متحده وجود دارند. زیرساخت های آنها از سایر مناطق جهان توسعه یافته تر است، اما طیف فعالیت های آنها چندان متنوع نیست. بسیاری از آنها رسماً با احزاب سیاسی مرتبط یا وابسته به آنها عمل می کنند. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و بلوک ورشو در ارتباط با گسترش اتحادیه اروپا، توجه بیشتری به مسائلی از قبیل پیوستن به اتحادیه اروپا، رابطه بین اروپای جدید و اروپای قدیم یا مسائل اساسی از جمله تغییرات آب و هوایی مبذول می گردد. این مسائل توسعه کانون های تفکر مشابه با کانون های تفکر اروپایی و آمریکایی را در فضای پس از فروپاشی شوروی برانگیخت. در این شرایط، کانون های تفکر اروپایی نیز فرصت بسیار خوبی برای همکاری متقابل با سیاستمداران ارشد در تصمیم گیری سیاسی پیدا کردند. در عین حال هم اکنون بسیاری از آنها برای شرکت در مباحث عمومی با مخاطبانی گسترده تر، از جمله کسب و کار، رسانه های گروهی و افکار عمومی در تلاشند. بنابراین تعداد فزاینده مؤسسات در این سال ها تا اندازه ای می تواند به دلیل ضرورت مسائل پژوهشی در مسائل اروپا و اتحادیه اروپا باشد.^۳ لذا بروز تغییراتی را در کانون های تفکر روسیه به دنبال داشت.

به عقیده خرامتسوا کانون های تفکر جدید در روسیه، خارج از مؤسسات دانشگاهی و دولتی به منظور

1. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

2. Антанович, стр.84

3. Медушевский (А), стр. 133

ارائه مکانیسم‌های جایگزین تحول اجتماعی ایجاد شدند. اکثر آنها تحت حمایت و پشتیبانی مالی کشورهای غربی (به ویژه ایالات متحده) قرار داشتند. کانون‌های تفکر جدیدی نیز در واکنش (جواب) به تحولات اجتماعی و اصلاحات بازاری یلتسین، ایجاد شدند. طی این مدت شکوفایی فعالیت کانون‌های تفکر در روسیه به چشم می‌خورد. از آنجا که روسیه از دانشگاه‌های قدرتمندی برخوردار است، تعداد زیادی از کانون‌های تفکر با مؤسسات آموزش عالی مرتبط بودند. با این حال با وجود این که آنها از لحاظ جغرافیایی در محوطه دانشگاه واقع شده‌اند، کانون‌های تفکر جدید مستقل از کار این مؤسسات، یا توسط سازمان‌های دولتی یا منابع مالی مستقل خارجی تأمین مالی می‌شدند.^۱

کانون‌های تفکر در این زمان از حیث وابستگی مالی شامل سه گروه می‌شود:^۲

گروه اول - مراکز خصوصی. کار مبتنی بر قرارداد، تمایل به خودکفایی از ویژگی‌های این مراکز است، ضمناً بخش قابل توجه مشتریان این مراکز جامعه کسب‌وکار است. بنیاد ابتکارات کسب‌وکار (اکسپرتیز)، مرکز فناوری‌های سیاسی، مرکز مطالعات افکار عمومی سراسر روسیه و بنیاد افکار عمومی نمونه‌هایی از این مراکزند.

گروه دوم - مراکز دولتی. وجه مشترک این گروه، حمایت مالی از جانب دولت است. این گروه با دیدگاه‌های لیبرال مدیر مراکز اصلاح‌طلبان جوانند و بر بخش خاصی از نخبگان سیاسی نفوذ دارند. مرکز کاری اصلاحات اقتصادی وابسته به دولت روسیه و مؤسسه تحلیل‌های اقتصادی از این گروه مراکزند.

گروه سوم - مراکز تحلیلی پژوهشی. وجه تمایز این گروه با گروه‌های قبلی در موارد زیر متمایزند:

اول - جهت‌گیری اصلی فعالیت این گروه تحقیق و پژوهش است.

دوم - آکادمیک بودن این مراکز؛ این مراکز با آکادمی علوم مرتبند، لکن محصولات تحلیلی این

مراکز کمتر کاربردی‌اند.

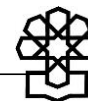
سوم - برخورداری این مراکز از منابع مالی و اعتباراتی همچون گزنت‌های خارجی؛ مرکز انفورماتیک

برای دمکراسی یا بنیاد ایندم، مرکز سیاسی اجتماعی روسیه (از سال ۱۹۹۵) و صندوق بین‌المللی اصلاحات اقتصادی و اجتماعی (صندوق اصلاحات) نمونه‌ای از این مراکزند.

علاوه بر این، تجزیه و تحلیل روند توسعه انواع کانون‌های تفکر در روسیه (در سال‌های پس از فروپاشی)، به‌خصوص در مسکو و سن‌پترزبورگ گویای آن است که در دهه نود قرن اخیر که با پلورالیسم سیاسی نسبتاً واضحی قابل توصیف است، شکل‌گیری و توسعه سه نوع کانون تفکر در روسیه امکان یافت. اولین نوع این مراکز، کانون‌های تفکر مشاوره‌ای‌اند که هم بر روند انتخابات و هم بر اجرای سایر خدمات

1. Храмова, Там же

2. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

مشاوره‌ای متمرکز شده‌اند. یکی دیگر از انواع این مراکز کانون‌های تفکر مشتری‌محوراند که به‌منظور تأمین و تضمین فعالیت تخصصی ساختارهای قدرت یا نمایندگان خاص دولت ایجاد شده‌اند. در عین حال جهت‌گیری و سمت‌وسوی فعالیت‌های چنین کانون‌های تفکری با اهداف و جهت‌گیری حامیان آنها در ارتباط است که می‌تواند اصلاح‌طلب و محافظه‌کار باشد. نوع سوم ساختارهایی‌اند که به‌عنوان مراکز سیاست عمومی شناخته می‌شوند و برای ترویج اصلاحات دمکراتیک، توسعه حاکمیت قانون و جامعه مدنی ایجاد شده‌اند.^۱ همراه با کثرت‌گرایی سیاسی شرط لازم برای توسعه تمامی انواع کانون‌های تفکر، وجود منابع مالی و تأمین اعتبارات مختلف دولتی و خصوصی، از جمله وجود صندوق‌های ویژه و تخصصی است. در سال ۱۹۹۰ میلادی چنین تنوعی با موجودیت یافتن انتخابات در سطوح مختلف و همچنین با حضور فعال صندوق‌های بین‌المللی فراهم شد. مقایسه توسعه کانون‌های تفکر از هر سه نوع در مسکو، سن‌پترزبورگ و نیژنی‌نووگورود، حاکی از آن است که در دهه نود، کانون‌های تفکر نوع اول (مراکز مشاوره)، در اصل در مسکو توسعه یافته‌اند، کانون‌های تفکر نوع دوم (مشتری‌محور) به‌طور عمده در سن‌پترزبورگ و نیژنی‌نووگورود و کانون‌های تفکر نوع سوم - مراکز سیاست عمومی - عمدتاً در مسکو با مراکزی همچون بنیاد اینترلاگال (۱۹۹۲) و مدرسه مطالعات سیاسی مسکو (۱۹۹۲) و در سن‌پترزبورگ، مرکز استراتژی سن‌پترزبورگ (۱۹۹۳) رشد و توسعه یافته‌اند. البته لازم به ذکر است که فعالیت مراکز نوع اول و سوم، خارج از محدوده مناطق خود، در دیگر مناطق روسیه و حتی در کشورهای مستقل مشترک‌المنافع به سرعت گسترش پیدا کرد.^۲

در این میان، سرنوشت ساختارهای تحلیلی - حزبی سابق جالب توجه است. برخی از آنها با تغییر شکل و وضعیت، حفظ شد. برخی از این مراکز بخش قابل توجهی از نیروی انسانی خود را از دست دادند. به‌عنوان مثال آکادمی علوم اجتماعی به‌طور متوالی دستخوش دگرگونی و تبدیل به آکادمی مدیریت وابسته به دولت (۱۹۹۱-۱۹۹۴) و آکادمی خدمات دولتی وابسته به ریاست‌جمهوری (از آوریل ۱۹۹۴) شد. سایر مراکز تقریباً به‌طور کامل حفظ شدند (مؤسسه مارکسیسم لنینیسم به مؤسسه مستقل روسیه برای مشکلات اجتماعی و ملی تبدیل شد. سرنوشت گروه اندک باقیمانده مانند مراکز تحلیلی وابسته به (کا.گ.ب) نیز ناگفته پیداست.^۳ در این زمان تینک‌تنک‌ها (کانون‌های تفکری) ظاهر شدند که در رأس آنها شخصیت‌های مردمی مشهور و عمدتاً دمکرات‌ها قرار داشتند. برای نمونه ایگور گایدار، مؤسسه اقتصاد دوران گذار (ИЭП) را تأسیس کرد، گریگوری یاولینسکی، مرکز تحقیقات سیاست اقتصادی (اپی

1. Сунгуров, Распопов, Беляев, стр. 114

2. Там же

3. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

سنتر)، گنادی بوربولیس، مرکز استراتژی را راه‌اندازی کرد، میخائیل گورباچف، نیز بنیاد گورباچف را بنا کرد.^۱ معمولاً این مراکز تحت عنوان (وی آی پی سنترها) خوانده می‌شوند. لیست این مراکز به همراه فعالیت تخصصی و نام بنیانگذاران آنها در جدول زیر آمده است:^۲

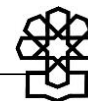
جدول ۱. وی آی پی سنترها

وی آی پی سنترها		
مدیر و موسس	حوزه تخصصی	موسسات
ایگور گایداری	گذار از یک اقتصاد برنامه‌ریزی‌شده‌ی متمرکز به اقتصاد بازار و نظام سیاسی دموکراتیک بر اساس تجربه روسیه و کشورهای شرق اروپا	موسسه مطالعه اقتصاد دوران گذار (۱۹۹۰)
گریگوری یاولینسکی	برنامه‌های جایگزین اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در روسیه، مبتنی بر مناطق	مرکز مطالعات اقتصادی و سیاسی (اپی سنتر)
یوگنی یاسین	نقش شرکت‌ها (موسسات) در اقتصاد بازار؛ چشم‌انداز اصلاحات در روسیه، توسعه فعالیت‌های کسب و کار	انستیتوی اقتصاد (۱۹۹۱)
گنادی بوربولیس	مسائل اصلی زندگی سیاسی و اجتماعی با تأثیرگذاری ماندگار (بلندمدت) بر توسعه روسیه	مرکز استراتژی (بنیاد بوربولیس)
میخائیل گورباچف	پیش‌نویس ثبات جهانی، تجزیه و تحلیل از وضعیت بین‌المللی پس از جنگ سرد، تدوین برنامه‌های اصلاحات جایگزین	بنیاد بین‌المللی مطالعات اقتصادی اجتماعی (بنیاد گورباچف) (۱۹۹۱)
ادوارد شوارندنازه	مسائل امنیت بین‌الملل، سلاح‌های استراتژیک، جنبه‌های سیاسی نظامی روابط بین‌الملل	اتحادیه سیاست خارجی (۱۹۹۰)

این مؤسسات با احزابی (سیاسی) همکاری می‌کردند که بنیانگذاران این مراکز با آن احزاب رابطه داشتند. مؤسسه دوران گذار با حزب انتخاب روسیه و بعد از آن با انتخاب دموکراتیک روسیه کار می‌کرد، مرکز تحقیقات سیاست اقتصادی (اپی سنتر) با حزب یابلاکا و بنیاد گورباچف نیز با حزب سوسیال دموکرات روسیه همکاری داشته‌اند. هم‌زمان مراکز آکادمیک غیرمرتبط با ساختار آکادمی علوم روسیه نیز، رو به رشد و توسعه نهادند. برای مثال می‌توان از بنیاد ایندم، نام برد که توسط گئورگی ساتاروف، تأسیس شد. این

1. Воронин, стр.13

2. Зайцев Д. Г. (2004), Там же

گونه از مراکز در گذشته و در حال حاضر براساس دانشگاه بدون دانشجو کار می‌کنند.^۱ گفتنی است کانون‌های تفکر جدیدی که با حمایت شخصیت‌های اجتماعی و دولتی صاحب‌نام، همچون گورباچف، گایداری، یاولینسکی تأسیس شده بودند، نقش فعالی در تدوین سیاست جدید داخلی و خارجی روسیه ایفا می‌کردند. البته با بروز بحران مالی ۱۹۹۸، حمایت مالی سیاستمداران، شرکت‌های خصوصی و دولتی از مراکز تحلیلی متوقف شد که به کاهش تعداد کانون‌های تفکر انجامید. برخی از کانون‌های تفکر تعطیل شدند و اغلب ساختارهایی که به کرم‌لین نزدیک‌تر بودند، باقی ماندند. بخشی از کانون‌های تفکر بجا مانده، به فن‌شناسی انتخاباتی پرداختند و سایر کانون‌های تفکر شروع به کار در زمینه مدیریت مالی کردند.^۲

نیمه دوم دهه نود، اکثر قریب به اتفاق این گروه‌ها به اجرای تبلیغات انتخاباتی پیوستند و کارکرد مرکز (تحلیلی) را از دست دادند، زیرا با تلاش و مساعی آنها (در مبارزات انتخاباتی) به‌طور فعال سیاست‌های سایه، پشت پرده‌ای و غالباً سیاست توأم با دستکاری توسعه یافت. بنیاد سیاست، مرکز مشاوره سیاسی نیکولو ام، بنیاد سیاست مؤثر، بنیاد مرکز فناوری‌های سیاسی نمونه‌هایی از این دست مراکزند. این دوره را می‌توان دوره سلطه دسته‌های فن‌سالاران سیاسی نامید که برخی از آنها به سطح کانون‌های تفکر واقعی رسیدند. توسعه چنین دسته‌هایی در طول سال‌های ۹۰ کاملاً به وضوح در مقاله، ی. زاگارونایا و آ. رودنکو به نام مرکز فناوری‌های سیاسی و انتخاباتی (۱۹۹۹)، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. شایان ذکر است که برای مراکز فناوری‌های انتخاباتی (در اشکال مختلف)، اصطلاح «فابریکی میسلی» - به معنای کانون‌های تفکر «تقریباً هرگز استفاده نمی‌شود؛ بلکه این اصطلاح، برای سازمان‌هایی از قبیل مؤسسه اقتصاد در حال گذار (مؤسسه گایداری)، مؤسسه لئونتفسکی در سن‌پترزبورگ و سایر سازمان‌های مشابه به کار می‌رود. مثال دیگر که مشابه اندیشه‌های اقتصادی است می‌توان از مؤسسه اقتصاد شهر نام برد که در اواسط سال‌های ۹۰ به‌عنوان ساختار روسی نمونه «think tank» آمریکایی به نام انستیتوی اوربان بروز یافت.^۳

به‌طور کلی کیفیت مطالعات سیاسی به‌طور چشمگیری در سال‌های پس از فروپاشی بهبود یافته است. سانسورها لغو شده‌اند و با دسترسی بیشتر به ادبیات خارجی و منابع خارجی، امکان برقراری ارتباط با همکاران خارجی به‌طور چشمگیری افق و امکانات تحلیلگران سیاسی - عمومی گسترش یافته است. آنها شروع به استفاده از انواع داده‌های جدید در آثار خود کردند - برای مثال شاخص‌های اقتصادی، ترجیح افکار

1. Воронин, стр.13

2. Храмова, Там же

3. Римский, Сунгуров, стр. 17-18

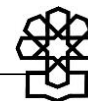
عمومی؛ برخی توفیق‌ها نیز در مدلسازی و استفاده از روش‌های پردازش داده‌های یکپارچه به دست آمده‌اند. بنابراین به‌عنوان مثال، مرکز مطالعات سیاسی کاربردی مدل منحصر به فردی را از تحلیل داده‌های ائتلاف قبل از انتخابات و رفتار انتخاباتی تدوین کرد که هم در روسیه و هم در خارج کشور مورد توجه قرار گرفت.^۱ با روی کار آمدن ولادیمیر پوتین، تقاضا برای ایجاد راهبرد توسعه روسیه به منصفه ظهور رسید. استراتژی ۲۰۱۰، ظاهر شد که توسط مرکز تحقیقات استراتژیک به ریاست گرمان گریف تهیه شده بود.^۲ در دهه اول قرن جدید، رژیم سیاسی به‌طور فزاینده‌ای تک‌مرکزی (تک‌محور و متمرکز) شد. در این شرایط، رهبران مناطق کمتر به فعالیت در ساختارهای مباحثه‌ای تمایل داشتند، زیرا در سطح مناطق از تعداد کانون‌های تفکر مشتری‌محور که به‌منظور تأمین و تضمین فعالیت تخصصی ساختارهای قدرت یا نمایندگان خاص دولت ایجاد شده بودند، کاسته شده بود و مابقی مراکز اقدام به تغییر شیوه عملکرد و تبدیل وضعیت خود کردند. این مراکز یا با پرداختن به مشاوره و فنون انتخابات، («مرا-اکسپرت» در نیژنی نووگورود)، یا با اشتغال به مشاوره در حوزه توسعه راهبردی مناطق («مرکز لئونتوسکی» (لئونتوسکی سینتر) در سن پترزبورگ)، یا با حرکت در راستای ارائه ترجیحی خدمات آموزشی همانند «مؤسسه توسعه اقتصادی نیژنی نووگورود» بنای تغییر و تبدیل وضعیت خود را به شیوه عملکرد کانون‌های تفکر مشاوره‌ای نهادند. اما برعکس، در این زمان در مسکو (پایتخت)، در سطح فدرال، کانون‌های تفکر مشتری‌محور به شدت توسعه یافتند، در ابتدا مرکز بررسی‌های استراتژیک، سپس مؤسسه طرح‌ریزی اجتماعی (اینوپ) و پس از آن، مؤسسه توسعه معاصر نمونه‌هایی از این دست کانون‌های تفکر در این دوره محسوب می‌شدند. انتقال این تجربه به سطح ناحیه فدرال را می‌توان ظهور و آغاز فعالیت مرکز مطالعات راهبردی ناحیه فدرال سواحل ولگا برشمرد. در این سال‌ها در رابطه با مراکز سیاست عمومی بزرگترین مسائلی که بروز یافت، مربوط به خروج تدریجی بنیادهای خارجی از روسیه و اتهامات فعالیت‌های ضدروسی بود. در این مورد، تجربه خادارکوفسکی پس از ایجاد صندوق خصوصی روسیه باز که درصدد حمایت از طرح‌های مدنی بود شایان ذکر است، می‌توان گفت این مسئله، تمایل به ایجاد صندوق‌های مشابه را در دیگر بازرگانان روسی پایان داد.^۳

مرحله بعدی توسعه کانون‌های تفکر مربوط به سال‌های اخیر (سال‌های آغازین قرن جاری) است، در این سال‌ها هم در مسکو و هم در دیگر مناطق روسیه فعالیت کانون‌های تفکر پیشرو چشمگیر شده است. پیدایش سازمان‌های نسل سومی که خود را به‌عنوان ساختارهای جامعه مدنی معرفی و ورود فناوری مشارکت عمومی

1. Агентство гуманитарных технологий, Там же

2. Воронин, стр.13

3. Сунгуров, Распопов, Беляев, стр. 114

را پیشنهاد می‌کنند، به‌عنوان مثال کارکنان مرکز توسعه دموکراسی و مرکز سیاست عمومی. در این مورد می‌توان از بنیاد ایندم (با سازمان‌دهی مجدد در سال ۱۹۹۷)، گروه هلستینکی مسکو در مسکو، مرکز علوم انسانی و مطالعات سیاسی سن پترزبورگ به نام استراتژی، مرکز توسعه ابتکارات مدنی در چیتا نام برد.^۱ به‌طور کلی عمومی‌ترین روند تکامل کانون‌های تفکر (چه در روسیه و چه در دیگر کشورها) عبارتند از: رشد کمی، نزدیکی و همگرایی ساختارهای سیاسی و دولتی، تخصصی شدن موضوعی و رویکرد میان‌رشته‌ای، فرمت عملیاتی تولیدات یا خروجی‌های کانون‌های تفکر و ایجاد شبکه‌های تخصصی.^۲

از اوایل آغاز قرن بیستم توسعه کانون‌های تفکر با رشد انفجارآمیزی مواجه بوده است. رشد این مراکز در نتیجه عوامل مهمی همچون افزایش و پیچیدگی اطلاعات، تخصصی شدن مسائل سیاسی، رشد دولت و دامنه فعالیت آن، بحران اعتماد انتخاب مقامات دولتی، افزایش جهانی شدن و رشد تعداد بازیگران دولتی و غیردولتی، نیاز و ضرورت اطلاعات و تجزیه و تحلیل‌های به‌موقع و دقیق بوده است. با این حال در سال‌های اخیر آهنگ رشد و سرعت شکل‌گیری کانون‌های تفکر (البته در سراسر جهان) با کاهش مواجه بوده است. عواملی از قبیل:^۳ افزایش خصومت ساختارهای سیاسی و نظارتی بسیاری از کشورها نسبت به مراکز تحلیلی، کاهش اعتبارات تحقیقات سیاسی توسط حامیان مالی دولتی و خصوصی، روند رو به رشد تأمین مالی پروژه‌های کوتاه‌مدت به‌جای تأمین اعتبارات نهادها و مؤسسات، ناکافی بودن فرصت‌های مؤسسات پیشرفته و قابلیت به‌روز شدن آنها، افزایش رقابت از جانب سازمان‌های اجتماعی، کمپانی‌های مشاوره‌ای، شرکت‌های حقوقی و رسانه‌های الکترونیکی و .. بر کاهش سرعت شکل‌گیری مراکز تحلیلی در اقصی نقاط جهان تأثیرگذار بوده‌اند.

سونگوراف و کوزمیننیک سطح توسعه کانون‌های تفکر را در هر کشور یا منطقه‌ای به سه عامل اصلی وابسته می‌دانند:

عامل اول - وجود تقاضا برای تولیدات آنهاست، یعنی پیدایش بازار سیاسی خودشان که دربردارنده

حضور بیش از یک منبع قدرت باشد، به عبارت دیگر، وجود روش‌های دموکراتیک تشکیل ساختارهای قدرت در شرایط حداقل تفکیک قوا.

1. Римский, Сунгуров, стр. 18

2. Улахович, Владимир(2006), Экспертное обеспечение внешнеполитических решений, журнал международного права и международных отношений, № 2, Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета, С. . 37-45, С.44

3. Програма «Аналитические центры и гражданское общество»(2015), Всемирный индекс-рейтинг аналитических центров за 2014 год, Институт Лодера Университет Пенсильвании, Доктор Джеймс Дж. Макганн Директор программы «Аналитические центры и гражданское общество» Института Лодера при Университете Пенсильвании Филадельфия, штат Пенсильвания, США, С.7

عامل دوم - با حضور جوامع کارشناسی و سیاست‌دانان، توسعه آموزش در این راستا و همچنین تمایز آنها از علوم سیاسی، همراه با تخصیص علوم سیاسی علمی کاربردی و همچنین ظهور جامعه کارشناسی، آماده و قادر به پاسخگویی به درخواست‌های سیاستمداران است.

عامل سوم - در توسعه کانون‌های تفکر، می‌توان حضور انواع صندوق‌ها یا دیگر منابع مستقل (از دولت) به‌منظور تأمین اعتبار و حمایت مالی از کانون‌های فکری را یادآور شد.^۱

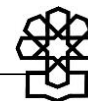
با مقایسه سطح هر سه عامل در مسکو و سن‌پترزبورگ می‌توان گفت، در شرایط ساخت «عمود قدرت»، تنها در مسکو «فضای واقعی برای مانور دادن» بازیگران سیاسی و تا اندازه‌ای پلورالیسم سیاسی، هم به صورت جریان‌های سیاسی گوناگون و هم متفاوت بودن منافع سازمان‌های مختلف ساختارهای قوه مجریه فراهم شده است. در سن‌پترزبورگ، حتی اگر مناقشاتی بین بازیگران سیاسی وجود داشته باشد، در عرصه سیاست عمومی است، لذا عموماً تقاضا و مطالبه‌ای برای طرح‌ها و به بیانی دیگر تولیدات کانون‌های تفکر وجود ندارد. البته این وضعیت با آغاز سال ۲۰۱۲، پس از عملکرد نسبتاً مؤثر جناح کارآمد حزب یابلاکا در مجمع قانونگذاری شهر رو به تغییر گذاشت. البته در سن‌پترزبورگ جامعه توسعه‌یافته‌ای از دانشمندان سیاسی وجود دارد، هرچند به اندازه مسکو متنوع نیست. در مورد عامل سوم - در دسترس بودن منابع مالی متنوع برای کانون‌های تفکر و مراکز تحلیلی - سن‌پترزبورگ به‌طور قابل توجهی به مسکو (پایتخت) می‌بازد. در عین حال هم در سن‌پترزبورگ و هم در دیگر شهرهای روسیه، مثل نیژنی نووگورود چنین منابعی (حمایت‌های مالی) به مرور کمتر می‌شود.

فصل دوم - ماهیت، کارکردها و تعاملات

در روسیه، کانون‌های تفکر غالباً به‌عنوان منبع ایده‌ها، سناریوها و توصیه‌ها عمل می‌کنند. این مسئله به‌ویژه، به دلیل نیاز به قانونگذاری جدید برای انجام اصلاحات اقتصادی و سیاسی است. کارمندان که در ساختارهای حکومتی پست‌های بالایی دارند، ترجیح می‌دهند بنیادها و مؤسسات خود را ایجاد کنند که عمدتاً تنها یک هدف را دنبال می‌کنند و آن نفوذ در سیاست است.^۲ وظیفه اصلی کانون‌های تفکر تولید و انتشار اطلاعاتی است که چگونگی عملکرد دولت و میزان موفقیت سیاست آن را تعیین می‌کنند. بنا به

1. Сунгуров А.Ю., Е.И. Кузьминых(2013), Фабрики мысли Москвы и Санкт-Петербурга в период роста гражданской активности, Куда пойдет Россия: новые возможности и ограничения современного развития: сборник статей - Москва: Ключ-С, 2013. С.387-392.С.91

2. Наумова, Юлия(2002), Трудная судьба российских think танкс, журнала "Со-Общение", журнал "Со-Общение, № 9 Фабрики мысли, Практика, <http://soob.ru/n/2002/9/practice/23/>, (дата обращения 8.04.2015).

داوری برخی نویسندگان، در روسیه کانون‌های تفکر تنها به وجود آمده‌اند. این سازمان‌های کوچک معمولاً برای انجام تمامی وظایفی که مختص کانون‌های تفکر غربی است، هنوز نسبتاً ضعیفند. برای همین بخشی از کانون‌های تفکر روسیه خود را در ارتباط با دولت می‌بینند یا روی سفارش‌های دولتی کار می‌کنند.

الف) ماهیت

در روسیه اندیشکده‌های واقعی وجود ندارند. بسیاری از این سازمان‌ها توسط اعضای سابق دولت یا مقامات رده بالا ایجاد می‌شوند. در غرب، مردم در کانون‌های تفکر، در اتاق‌های فکر یا دانشگاه‌ها کار می‌کنند و این گونه نیست که ساختارهای شخصی خود را ایجاد کنند، آنها به اعضای تیم‌های موجود تبدیل می‌شوند. خرامتسووا نیز در مقاله خود ضمن مقایسه کانون‌های تفکر روسیه و لهستان در قالب چهار مؤلفه کلیدی (نوع فعالیت، پرسنل، بودجه و استقلال و از نظر تأثیرگذاری بر گروه‌های هدف) اطلاعات جالب و مفیدی را در مورد ویژگی‌های کانون‌های تفکر روسیه ارائه کرده است.^۱ از نظر نوع فعالیت کانون‌های تفکر را وابسته به مأموریت‌های محوله سازمان‌ها می‌داند. وی همچنین می‌افزاید ارتباط خاصی بین نوع فعالیت و سابقه تأسیس کانون‌های تفکر مشاهده می‌شود. سازمان‌های با تجربه‌تر تحلیل وقایع و تحقیقات بیشتری ارائه کرده و توصیه‌ها (راهبردها) و بررسی‌های تحلیلی منتشر می‌کنند. به‌عنوان مثال مؤسسه امور عمومی (تأسیس ۱۹۹۵) نتایج تحقیقات خود را منتشر و آنها را در میان اعضای پارلمان، مقامات دولتی، روزنامه‌نگاران و سازمان‌های غیردولتی توزیع می‌کند. همچنین مؤسسه اقتصاد دوران گذار (۱۹۹۰) هم به تحقیقات نظری و هم تحقیقات کاربردی می‌پردازد و دارای نشریات بسیاری است. کانون‌های تفکر تازه‌تأسیس، بیشتر در مباحث اجتماعی دست به کار می‌شوند و به‌طور منظم کنفرانس‌ها، انجمن‌ها و سمینارهایی را برگزار می‌کنند. همچنین سیاستمداران، روزنامه‌نگاران و دیگر چهره‌های عمومی را تشویق می‌کنند تا آزادانه در مورد مسائل حاد و مبرم بحث کنند. همچنین از نظر کارکنان - در روسیه اغلب سیاستمداران مشهور و مقامات سابق به‌عنوان پرسنل در کانون‌های تفکر اشتغال دارند. به عقیده وی در گذشته نه‌چندان دور کانون‌های تفکر روسیه وابسته به کمک‌های مالی بنیادهای بین‌المللی و اهداکنندگانی مانند آژانس ایالات متحده برای توسعه بین‌المللی (USAID)، بانک جهانی و غیره بودند. در حالی که بسیاری از کانون‌های تفکر در کشورهای غربی و ایالات متحده وابستگی مالی به دولت ندارند، اکثر کانون‌های تفکر روسیه از یارانه‌های دولتی یا ساختارهای تجاری تابع دولت استفاده می‌کنند. تنها تعدادی از سازمان‌ها مانند مرکز استراتژی سنت پترزبورگ، بنیاد کارنگی مسکو، اتاق مدنی پرم و دیگر مراکز از

1. Храмова, Там же

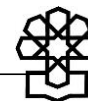
منابع بودجه و اعتبارات مختلف غیردولتی برخوردارند.

عدم وابستگی مالی به دولت، برای این سازمان‌ها امکان تجزیه و تحلیل سیاست‌های دولتی و ارائه راه‌های بهتر برای حل مشکلات را فراهم کرده است. علاوه بر این، حمایت مالی از سازمان‌های غیردولتی (در اینجا کانون‌های تفکر) روسیه توسط سازمان‌ها و صندوق‌های بین‌المللی به تدریج کاهش می‌یابد. به‌عنوان مثال حمایت مالی آژانس ایالات متحده برای توسعه بین‌المللی^۱ در سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۸ تقریباً به نصف کاهش یافت، بسیاری از اهداکنندگان و حامیان مالی بر این باورند که به نظر نمی‌رسد تلاش و حمایت مالی برای ساختن جامعه مدنی در روسیه مؤثر باشد. ضمناً تنوع منابع مالی یکی از دلایل اصلی برای استقلال این گونه سازمان‌هاست که از این لحاظ سازمان‌های روسی وابسته به تصمیمات و ساختارهای دولتی‌اند.

سازمان‌های روسیه تأثیر محدودی بر وضعیت اجتماعی و سیاسی در کشور دارند. کانون‌های تفکر روسیه در ارتباط با ساختارهای دولتی همواره قادر به ارائه راه‌حل‌های مؤثر نیستند، زیرا آنها بازخوردی از جامعه ندارند. در نتیجه غالباً تصمیمات دولتی مبتنی بر اطلاعات تأیید نشده اتخاذ می‌شوند. برای مثال هنگامی که قانون فدرال درباره لغو مزایا به تصویب رسید، هزاران نفر از مردم در اعتراض به این تصمیم به خیابان‌ها ریختند. زیرا جامعه برای چنین تغییراتی آمادگی نداشت. تنوع بی‌شمار کانون‌های تفکر روسیه در سال‌های ۱۹۹۰ به دلیل این واقعیت است که سیاستمداران و تجار به دنبال ارائه منابع جایگزین اطلاعات و نظرات کارشناسی بودند تا انحصار دولت در تصمیم‌گیری شکسته شود. با این حال کانون‌های تفکر روسیه جامعه را، به‌عنوان گروهی از منافع خود نادیده می‌گرفتند و صرفاً برای تأثیرگذاری بر قدرت و احزاب سیاسی در تلاشند. در نتیجه سازمان‌های روسیه (کانون‌های تفکر) تأثیر قابل توجهی بر دولت و سیاست ندارند و از این رو از حمایت‌های اجتماعی برخوردار نیستند. علاوه بر این عدم فضاها عمومی، شکل‌گیری مباحث باز و گسترده پیشنهادها و راهکارهای جایگزین را تقریباً غیرممکن می‌سازد.

همچنین کانون‌های تفکر می‌توانند با یک سفارش‌دهنده (مشتری) معتبر، وزارتخانه یا آژانس تعامل داشته باشند. اما در کل، این بازار که یک فضای بسیار رقابتی است، در آن هر مرکز محصول خود را ارتقا می‌دهد. در روسیه، مدل‌های معمول یا حمایتی (دارای اسپانسر) است، یا از طریق سیستم گزنت‌ها (امتیازهای مالی) یا از طریق روابط شخصی رئیس مرکز تحلیلی با نمایندگان جامعه کسب‌وکار و دولت که تحقیقات و پروژه‌هایی را سفارش می‌دهند، صورت می‌گیرد. یعنی در این سیستم، نقش مؤلفه روابط میان فردی بسیار شاخص است، جایی که در آن مراکز به خودی خود مهم نیستند، بلکه منبع آنها مدیریت

1. United States Agency for International Development (USAID), (дата обращения 8.04.2015).

است. از آن رو که قابلیت‌های انسانی هم متفاوت است.^۱ دیگر مشخصه کانون‌های تفکر روسیه و یکی از موارد متمایزکننده آن از نمونه‌های خارجی، پوشیدگی کامل تأمین اعتبارات است که اولاً مانع انجام تجزیه و تحلیل کامل نظام تأمین اعتبارات می‌شود و دوم اینکه امکان تعیین سلسله اولویت‌های سازمان و یا تکامل زمانی آن را، به‌طور کامل فراهم نمی‌آورد.^۲

در این بخش می‌توان به‌طور اجمالی به انواع طبقه‌بندی کانون‌های تفکر نیز اشاره کرد. البته برحسب معیارهای گوناگون می‌توان دسته‌بندی متفاوتی از کانون‌های تفکر ارائه کرد. میخائیل گورنی در مقاله‌ای به نام «کانون‌های تفکر و مراکز سیاست عمومی: طبقه‌بندی، تعامل با احزاب، راه‌های تأمین اعتبارات» چندین مورد از این تقسیم‌بندی را آورده است.^۳ براساس:

• نوع فعالیت

۱. تجزیه و تحلیل و انجام پژوهش.
۲. آموزش و سازماندهی مباحث پیرامون مشکلات. (برگزاری سمینارها، کنفرانس‌ها، میزگردها و غیره)
۳. اجرای عملکردهای رسانه‌ای، برای حفاظت از منافع اجتماعی. (حقوق بشر) ...

• حوزه‌های (جهت‌گیری‌های) فعالیت

۱. پرداختن به مسائل سیاسی. (دمکراسی‌سازی و دمکراسی، جلوگیری از فساد).
۲. پرداختن به مشکلات اقتصادی. (توسعه اقتصادی، توسعه سرمایه‌گذاری، پیشگیری از بحران‌ها).
۳. پرداختن به مسائل زیست‌محیطی. (حفاظت از محیط زیست، حفاظت از منابع طبیعی).
۴. پرداختن به مسائل اجتماعی. (امنیت اجتماعی، مبارزه با فقر).
۵. پرداختن به مسائل حقوقی. (اصلاحات قانونی، معرفی و توسعه نهادهای قانونی جدید) و

• وضعیت حقوقی

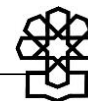
- سازمان‌های اجتماعی (عمومی):
۱. سازمان‌های اجتماعی غیرحزبی، غیردولتی، غیرتجاری.
 ۲. سازمان‌های اجتماعی که به‌وسیله سازمان‌های دولتی تأسیس شده‌اند.

1. Воронин, стр.13
2. Медушевский (А), стр. 149
3. Горный М.(2002), «Фабрики мысли» и центры публичной политики: классификация, взаимодействие с партиями, способы финансирования. Сборник статей, «Фабрики мысли» и центры публичной политики: международный и первый российский опыт, под ред. Сунгурова А.Ю. – СПб: Норма, С.30-41.

۳. سازمان‌های اجتماعی که توسط ساختارهای حزب تأسیس شده‌اند.
۴. سازمان‌های اجتماعی که توسط ساختارهای تجاری تأسیس شده‌اند که شامل:
- مؤسسات آموزشی.
 - دپارتمان‌های ساختارهای حکومتی، مواردی همچون سازمان‌های تجاری، شرکت‌های مشاوره‌ای و مراکز جریان‌شناسی انتخابات.
- **براساس درجه استقلال**
۱. کار برای ارگان‌های دولت. (فدرال، منطقه‌ای، محلی)
 ۲. کار برای احزاب سیاسی.
 ۳. کار برای ساختارهای تجاری.
 ۴. مستقل (نتایج این دسته از کانون‌های تفکر می‌تواند برای دولت، کسب‌وکار، احزاب سیاسی، سازمان‌های غیردولتی و... مورد استفاده قرار گیرد).
- در یک تقسیم‌بندی دیگر که در برنامه مراکز تحلیلی و جامعه مدنی ارائه شده است، کانون‌های تفکر براساس تعلق و وابستگی بدین صورت طبقه‌بندی شده‌اند:

جدول ۲. دسته‌بندی مراکز تحلیلی (کانون‌های تفکر) براساس تعلق و وابستگی^۱

تعریف	رده‌بندی
این مراکز از استقلال قابل توجهی نسبت به هر گروه ذینفع برخوردارند، مستقل عمل می‌کنند و توسط دولت تأمین مالی می‌شوند	مستقل و غیروابسته
مستقل از دولت هستند، اما تحت کنترل گروه‌های ذینفع، حامیان مالی و پیمانکارانی هستند که بخش قابل توجهی از بودجه این مراکز را تأمین می‌کنند، و اساساً بر فعالیت مراکز تحلیلی تأثیرگذارند.	نیمه مستقل
بطور رسمی در ساختارهای دولتی قرار دارند	دولتی
صرفاً از طریق گرنت‌ها و قراردادهای دولتی تأمین مالی می‌شوند، اما در ساختار رسمی دولت قرار ندارند	نیمه دولتی
مراکز تحلیلی وابسته به دانشگاه‌ها	مرتبط با دانشگاه (دانشگاهی)
بطور رسمی با احزاب سیاسی مرتبط هستند	مرتبط با احزاب سیاسی (حزبی)
سازمان‌های تجاری که به مطالعه مسائل سیاسی می‌پردازند. این مراکز یا کورپوراسیون‌ها مرتبط بوده یا اینکه بر مبنای فعالیت تجاری عمل می‌کنند.	کورپوراسیون (تجاری)

یکی از مهمترین کارکردهای کانون‌های تفکر امکان تأثیر (گذاری) این کانون‌ها در فرآیند تصمیم‌گیری است. از این منظر، تنوع آنها دائماً در حال رشد است و می‌توان براساس مؤلفه‌های گوناگون آنها را طبقه‌بندی کرد:^۱

۱. حفاظت از منافع عمومی (advocacy) - سازمان‌هایی که از نظر مالی مستقلند و مجری تحقیقاتی هستند

که بیشتر براساس اولویت‌های جهت‌گیری مدیرانشان عمل می‌کنند و متمایل به هیچ حزب سیاسی نیستند.

۲. مراکز تحلیلی وابسته به احزاب سیاسی.

۳. مراکز تحقیقاتی دولتی.

۴. مراکز مشاوره در شرکت‌های بزرگی که عمدتاً در بازارهای اقتصادی با هدف جذب سرمایه‌گذاری

کار می‌کنند.

۵. مراکز علمی آموزشی که عمدتاً در پژوهش‌های آکادمیک پیشرو می‌باشند.

در مرحله کنونی در نظام سیاسی روسیه انواع اصلی مراکز تحلیلی بدین صورت شکل گرفته‌اند: مراکز

تحلیلی دانشگاهی (آکادمیک)، غیروابسته (مستقل)، حزبی و دولتی. البته در نظام سیاسی مراکز تحلیلی

غیروابسته (مستقل) از جایگاه مهمی برخوردارند. در روسیه این دسته از مراکز شامل شرکت‌های

مشاوره‌ای، مراکز تحلیلی تجاری و غیرتجاری می‌شوند.^۲

همچنین مطابق با سیستم آموزش عالی این کشور می‌توان انواع ساختارهای تخصصی تحلیلی زیر را

دسته‌بندی کرد:^۳

۱. مراکز تحقیقاتی وابسته به دانشگاه‌ها.

۲. مراکز مشاوره و شعبه‌هایی که به مسائل آموزشی وابسته به شرکت‌های بزرگ (IBS) و

ساختارهای بین‌المللی (بانک جهانی) اشتغال دارند.

۳. سازمان‌های غیرتجاری غیردولتی (بنیاد ملی آموزش کادرها، مرکز تحقیقات استراتژیک و غیره).

علاوه بر این به عقیده سینتیکوف، کانون‌های تفکر در روسیه در قالب سازمان غیرتجاری اجتماعی،

از جمله سازمان‌هایی که توسط ساختارهای دولتی تأسیس شده‌اند، مؤسسات آموزشی و شرکت‌های

1. Сулова, Д. В.(2010), Роль экспертно-аналитических структур в разработке государственной политики (на примере государственной образовательной политики), Власть . № 4. – С, 21 – 26. С.23

2. Иванов Д.Ю.(2011), Роль и функция аналитических центров в современной политической системе России, Власть, №11. – С.81-83. С.81

3. Сулова, стр.24

مشاوره‌ای (با ساختار تجاری) و... به ثبت می‌رسند.^۱

یکی از موضوعات مربوط به کانون‌های تفکر روسی منابع مالی آنهاست. بسیاری از مراکز تحلیلی وابسته به فدراسیون روسیه از بودجه‌های دولتی بهره‌مند می‌شوند. البته بعضاً هم از منابع درونی کانون‌های تفکر شامل حق عضویت و درآمد حاصل از برنامه‌های اجرایی و سخنرانی‌ها بهره می‌گیرند. اما این منابع به تنهایی جوابگوی نیازهای مالی مراکز غیرتجاری تحلیلی نیستند. بنابراین این مراکز نیازمند استفاده از منابع بیرون‌اند. برخی از مهمترین منابع مالی بیرونی (به غیر از منابع مالی دولتی داخلی (فدراسیون روسیه)) بدین شرحند:^۲

منابع خارجی دولتی: در این میان بیشترین سهم را منابع آمریکایی (USAID, USIA, NED)

و بنیادهای اروپای غربی (Tacis, EIDHR) دارند. مراکز تحلیلی عمومی روسیه غالباً با رغبت برای بهره‌مندی از خدمات این صندوق‌ها می‌شتابند و از آنها گرنت‌هایی را دریافت می‌کنند که شامل گروه هلسنینکی مسکو، مؤسسه توسعه نظام انتخابات، بنیاد «وازارژدنیه (به معنای احیا و بازسازی)» پسکوف، مؤسسه حقوق پترزبورگ و... می‌شوند.

بنیادهای خصوصی خارجی (بنیادهای خارجی): در حال حاضر این نوع منابع مالی، قدرتمندترین

و محبوب‌ترین منابع تأمین مالی ساختارهای تحلیلی غیرتجاری روسیه‌اند. چنین بنیادهایی همانند مؤسسه جامعه باز (بنیاد سوروس) و بنیاد اوراسیا به تعداد زیادی از سازمان‌های غیرتجاری کمک‌های مالی و گرنت‌هایی را ارائه می‌دهند. برای مراکز سیاست عمومی (از قبیل مرکز استراتژی، شفافیت بین‌الملل روسیه، ایندم و...)، بنیادهای خصوصی خارجی مهمترین منبع تأمین اعتبار به شمار می‌آید. علاوه بر موارد فوق، بیشترین حمایت مالی از مراکز سیاست عمومی توسط بنیاد فورد، بنیاد مک‌آرتور، بنیاد مت تا صورت می‌گیرد.

بنیادهای روسی: این منبع تأمین بودجه برای سازمان‌های غیرتجاری، منبع مالی نسبتاً جدیدی

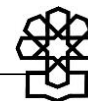
است، زیرا بنیادهای خصوصی روسی به‌تازگی ایجاد شده‌اند. بنیادهای شناخته شده روسی شامل بنیاد گاگارین و بنیاد گورباچف می‌شوند.

کسب‌وکار: در سال‌های اخیر این منبع مالی اهمیت زیادی یافته است. اگر در ابتدا انگیزه

ساختارهای کسب‌وکار برای تأمین مالی مراکز غیرتجاری تحلیلی صرفاً به‌منظور عمل خیرخواهانه انجام می‌شد، امروزه چنین اعتباراتی به سوددهی متقابل می‌انجامد. از جمله مراکز سیاست عمومی که از اعتبارات

1. Ситников А.П. (2009), Фабрики мысли и независимые центры социально-политической деятельности: классификация и анализ, Вестник Московского государственного областного университета, № 4, Москва, Издательство МГОУ, С.186

2. Там же, стр. 190-192

و وجوه مالی نهادهای کسب و کار بهره‌مند می‌شوند می‌توان مرکز تحقیقات استراتژیک ناحیه فدرالی سواحل ولگا، مرکز بررسی‌های استراتژیک شمال غرب، را نام برد. به عقیده سیتینکوف ساختارهای کسب و کار که بودجه این مراکز را تأمین می‌کنند برخلاف بنیادها و صندوق‌های حمایت‌کننده در فعالیت این مراکز مداخله می‌کنند.

ب) کارکردها

سبک و سیاق فکری کانون‌های تفکر تا اندازه‌ای به نوع فعالیت و وابستگی مالی، جهت‌گیری سیاسی و ایدئولوژیکی آنها بستگی دارد. بر این اساس برخی از کانون‌های تفکر به مسائل اقتصادی و برخی بیشتر به موضوعات اجتماعی می‌پردازند. برخی که وابسته به دولت‌اند ایده‌های دولتی داشته و برخی دیگر در تقابل با سیاست‌های دولتی به مباحث انتقادی می‌پردازند. بعضی از کانون‌های تفکر که معمولاً دولت‌گرایند، دیدگاه‌های محافظه‌کارانه دارند و گروه مقابل که بر تقویت جامعه مدنی و نوسازی تأکید دارد، لیبرال‌اند.

مراکز تدوین‌کننده برنامه‌های دولت: بسیاری از کانون‌های تفکر روسیه موضع خود را به‌عنوان مشتریان ساختارهای خاص، مانند دولت یا فرمانداری‌ها معرفی می‌کنند و کارهای دریافت شده را برای دستیابی به اهدافی که از بالا تصریح شده، بسیار حرفه‌ای به انجام می‌رسانند. نمونه این نوع کانون‌های تفکر روسی، مرکز بررسی‌های استراتژیک-که پیشتر مرکز غرف نامیده می‌شود- است که در آن بسیاری از ابتکار عمل‌های وزارت توسعه اقتصادی و بازرگانی آماده می‌شد.^۱ در این میان مشارکت رهبران مرکز استراتژی سنت پترزبورگ در امور شورای وابسته به ریاست‌جمهوری فدراسیون روسیه برای ترویج توسعه جامعه مدنی و حقوق بشر (برای مثال الکساندر سونگوراف در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸) و مشارکت در امور شورای هماهنگی سازمان‌های غیرتجاری سن پترزبورگ (الکساندر سونگوراف و دیگران در سال ۲۰۱۲) نیز قابل توجه است.^۲

مراکز سیاست عمومی یا مراکز مدنی: گزینه دیگر که براساس رویکرد مبتنی بر بازار فعالیت می‌کند، این است که کانون‌های تفکر خدمات خود را به بازار ارائه می‌دهند و سپس براساس قرارداد عقد شده شروع به کار می‌کنند و برای اجرای آن نیز دوباره قرارداد می‌بندند. نمونه چنین کانون‌های تفکری مرکز فناوری سیاسی و بنیاد سیاست مؤثر سال‌های ۹۰ می‌شود. در مورد دوم، در صورتی که نزد رهبران کانون‌های تفکر دورنمای تغییراتی که می‌خواهند در جامعه یا سیاست به وجود آورند، وجود داشته باشد، این دسته از کانون‌های تفکر در حقیقت واحدهای تولید نوآوری و تغییرات اصلاح‌طلبانه در جامعه یا

1. Сунгуров, Кузьминых, стр.387-392.

2. Сунгуров, Распопов, Беляев, стр. 114

سیاست‌اند. برای این سازمان‌ها پیشتر از عنوان مراکز سیاست عمومی استفاده می‌شد که بارزترین نمونه آن بنیادهای (ایندم) و اینترلاگال‌اند که هدف فعالیت آنها توسعه سیاست عمومی، باز و دموکراسی است.^۱ همچنین این مراکز را براساس وابستگی سیاسی اجتماعی می‌توان مراکز مدنی هم نامید. علاوه بر بنیاد ایندم که در سال‌های اخیر مطالعات خود را بر موضوع فساد اداری متمرکز کرده، می‌توان از بنیاد مرکز سیاسی اجتماعی روسیه نام برد.^۲ از دیگر مشخصه‌های مراکز سیاست عمومی نقش واسطه‌ای و میانجیگری آنها، نه تنها بین جامعه دانشگاهی و حکومت، بلکه بین جامعه آکادمیک و ساختارهای جامعه مدنی است؛ چنین کارکردی در گذشته و هم‌اکنون در چارچوب‌های فعالیت بنیادهای مسکو (اینترلاگال و ایندم (از آغاز سال ۲۰۰۰))، مرکز استراتژی سن‌پترزبورگ و انجمن اسلوژنیه (به معنای خدمات) نیژنی نووگورود و مرکز تحقیقات اجتماعی اقتصادی نیژنی نووگورود پیاده می‌شود.^۳ همانطور که گفته شد دموکراسی یکی از موضوعات و اهداف محوری فعالیت این مراکز است. در روسیه، مرکز مسکوی کارنگی از جمله مراکزی است که در رابطه با این موضوع به‌طور خاص فعالیت دارد و برخی از برنامه‌های آن به تجزیه و تحلیل سیاست داخلی این کشور و سطح دموکراتیک بودن نظام آن اختصاص یافته است. البته این بنیاد یکی از شعبات بنیاد آمریکایی کارنگی است و یک کانون تفکر روسی به شمار نمی‌آید.

مراکز ایدئولوژیک: براساس وابستگی سیاسی - اجتماعی علاوه بر مراکز مدنی، مراکزی وجود دارند که از آنها به‌عنوان مراکز ایدئولوژیک یاد می‌شود. این مراکز حامی ایدئولوژی خاصی‌اند و از بنیاد سیاست مؤثر و بنیاد وحدت به نام روسیه می‌توان نام برد.^۴

مراکز ایدئولوژیکی لیبرال: بنیاد مأموریت لیبرال یکی از نمونه مراکز ایدئولوژیک است. این گونه مراکز در صدد تغییر واقعیت سیاسی‌اند. کارکنان این مراکز از تجربه مدیریتی برخوردارند.^۵

مراکز محافظه‌کار: برخی از این مراکز برعکس، بر تقویت نقش دولت در تصمیم‌گیری‌ها معطوف شده‌اند و هدف خود را اهتمام برای بسته کردن رژیم یا احیا و بازسازی امپراتوری قرار داده‌اند. این ساختارها را می‌توان به‌طور مشروط، کانون‌های تفکر کانسرواتو (محافظه‌کار) نامید. نمونه این دست کانون‌های تفکر، مرکز تحقیقات محافظه‌کار و پورتال تحلیلی خبری اوراسیا دات آرگ است که تحت مدیریت الکساندر دوگین فعالیت دارد.^۶

1. سونگوروف، Кузьминых، стр.387-392.

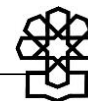
2. Беляева Н.Ю., Д.Г.Зайцев(2008).«Фабрики мысли» и центры публичной политики как субъекты экспертного обеспечения политики, журнала «Полития», № 4 (51). С.147

3. سونگوروف، Распопов، Беляев، стр. 114.

4. Беляева، Зайцев، стр.147

5. Там же، стр. 149

6. سونگوروف، Кузьминых، стр.387-392.

مراکز تحلیلی دولتی: از جمله مراکز تحلیلی که طرفدار دولت محسوب می‌شوند، می‌توان از بنیاد سیاست مؤثر و بنیاد پالیטיکا نام برد. این مراکز به لحاظ سطح نسبتاً بالای فعالیت اطلاعاتی و حضور در رسانه‌ها و سطح پایین تأثیر در روند سیاسی متمایزند. سطح پایین تأثیرگذاری این مراکز، توسط حجم نسبتاً اندک بهره‌مندی آنها از سرمایه نمادین - یعنی قابلیت اندک این مراکز به‌عنوان نهادهای باز و مستقل و مؤسسات جامعه مدنی است.^۱

مراکز تحلیلی حزبی: برخی از مراکز حزبی عبارتند از: وحدت به نام روسیه و مرکز مطالعات فرهنگ سیاسی روسیه به ترتیب در حمایت از احزاب روسیه واحد و حزب کمونیست فدراسیون روسیه فعالیت دارند. آنها تقریباً با فقدان کامل سرمایه‌های سیاسی و سطح نسبتاً پایین فعالیت اطلاعاتی معرفی می‌شوند. وزن سیاسی به نسبت اندک احزاب سیاسی در روسیه، وضع پایین مراکز تحلیلی حزبی را تعیین می‌کند.^۲

ج) تعامل با دولت و نهادها

اساساً در مورد کانون‌های تفکر ویژگی‌های شخصیتی رهبران و مدیران آنها اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که در بردارنده مشارکت مستقیم آنها در ساختارهای حکومتی است. برای مثال نقش مهمی را در توسعه ایندم مدیر این مرکز - گئورگی ساتاروف به‌عنوان مشاور رئیس‌جمهور در اواسط ۱۹۹۰ - ایفا می‌کرد. لازم به ذکر است که حتی پس از کناره‌گیری از این پست تا پایان سال‌های ۱۹۹۰ همکاری نزدیک وی با دولت یلتسین ادامه داشت. لکن در زمان ریاست‌جمهوری ولادیمیر پوتین، این بنیاد روابط چندانی با نهاد ریاست‌جمهوری نداشت و رهبر آن به تدریج به مخالفان سیاسی این دولت تبدیل شد. گئورگی ساتاروف در دهه آغازین قرن جاری، رئیس کنگره مدنی شد که این کنگره، ائتلافی از احزاب سیاسی مخالف و متشکل از فعالان جامعه مدنی و حقوق بشر و دیگر سازمان‌های غیردولتی بود. رئیس بنیاد سیاست ویچسلاو نیکانوف با دولت کنونی ارتباط باثبات‌تری تشکیل داد که در سال ۱۹۹۰ رئیس بخش مؤسسات آموزشی و علمی کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی بود و سپس نماینده اولین دومای دولتی (جناح طرفدار دولت)، یکی از اعضای شورای مشورتی سیاسی وابسته به رئیس‌جمهوری فدراسیون روسیه بود، کمیسیون حقوق بشر وابسته به رئیس‌جمهوری روسیه، اتاق عمومی فدراسیون روسیه بود و در سال ۲۰۱۱ در لیست «روسیه متحد» مجدداً برای نمایندگی در دومای دولتی انتخاب شد. متناسب با آن، بنیاد سیاست نیز به‌طور پیوسته در حال توسعه است. در فعالیتهای اجتماعی - سیاسی رئیس بنیاد

1. Зайцев Д. Г. (2008), Теория и методология оценки влияния негосударственных акторов на политический процесс (на примере аналитических центров), Человек. Сообщество. Управление. 2008. № 2. С. 4-13. С. 11

2. Там же, стр. 12

اینترلیگال ن.ی. بلیایوا نیز تعامل نزدیکی با حکومت داشت، با این حال به‌طور کوتاه‌مدت وی در سال ۲۰۰۰ شخص معتمد کاندیدای ریاست‌جمهوری فدراسیون روسیه (ولادیمیر پوتین) بوده است.^۱ علاوه بر این پیدایی و ظهور اندیشکده‌ها یا کانون‌های تفکر، ارتباط تنگاتنگی با احزاب سیاسی دارد که امری کاملاً طبیعی است. در برخی موارد، این مراکز فکری حتی قبل از پیدایش یک حزب یا جنبش به وجود آمده‌اند، به‌عنوان مثال مرکز مطالعات اقتصادی و سیاسی که قبل از جنبش یابلاکا به وجود آمد، سپس به اتاق فکر این جنبش تبدیل شد. حزب لیبرال راست‌گرای انتخاب دمکراتیک روسیه از یک طرف به مؤسسه اقتصاد دوران گذار گایدار و از سوی دیگر به مرکز سیاست لیبرال - محافظه‌کار متکی است. در شمار چپ‌گرایان - وطن‌پرست از طیف‌های سیاسی می‌توان به بنیاد میراث معنوی گ. پادبرزنیکی اشاره کرد.^۲ احزاب سیاسی بیشتر در موارد زیر به نتایج آثار و فعالیت‌های کانون‌های تفکر علاقمند می‌شوند:^۳

اول - طراحی راهبرد انتخابات و اجرای کمپین‌های انتخاباتی در حمایت از حزب و در حمایت جداگانه از کاندیداهای حزب.

دوم - تدوین برنامه حزب، طراحی اقداماتی برای تبلیغ ایدئولوژی، مدیریت و برنامه‌های حزب.

سوم - دریافت گزینش‌هایی برای سازمان‌های غیرتجاری (از جمله، اگر کانون تفکر وضعیت ساختارهای غیرتجاری را داشته باشد) و بهره‌مندی از نتایج آنها.

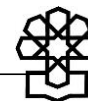
در رابطه با مورد اول - طراحی راهبرد - ایدئولوژی و استراتژی مبارزات انتخاباتی رئیس‌جمهوری و حزب سیاسی (متبوعش)، که در حال حاضر به نام روسیه واحد نامیده می‌شود، توسط بنیاد سیاست مؤثر (اتاق فکر چندرشته‌ای) (به ریاست پاولوفسکی) تدوین کرده است. فعالیت کانون‌های تفکر در مبارزات انتخاباتی شامل آماده‌سازی و آموزش نامزدها، مقامات انتخابات و ناظران روز انتخابات می‌شود. در مورد تدوین برنامه حزب - برای مثال مرکز تحقیقات استراتژیک (مرکز تحلیلی چندرشته‌ای با رویکرد عمدتاً اقتصادی) به مدیریت گرف، برنامه رئیس‌جمهوری پوتین و حزب متبوعش را تدوین کرده است، مرکز مطالعات استراتژیک ناحیه فدرال سواحل ولگا به کرینکو - یکی از رهبران حزب اتحادیه نیروهای حقوقی - کمک می‌کند، مؤسسه اقتصاد دوران گذار، معروف به مؤسسه گایدار به حزب اتحادیه نیروهای حقوقی کمک می‌کند، حزب یابلاکا نیز از طرح‌های بنیاد مطالعات اقتصادی و سیاسی استفاده می‌کند.

از جمله طرح‌هایی که توسط کانون‌های تفکر ارائه شده می‌توان به تز شفافیت در دولت و دسترسی به اطلاعات اشاره کرد. البته این موارد محتوای برنامه‌های احزابی است که در حاکمیت قرار ندارند. احزابی

1. Сунгуров, Распопов, Беляев, стр. 103

2. Римский, Сунгуров, стр. 19

3. Горный, стр.30-41.

مثل حزب اتحادیه نیروهای حقوقی، یابلاکا، روسیه دمکراتیک و حزب کمونیست روسیه. کانون‌های تفکری که به این مسائل می‌پردازند یا سازمان‌های مدافع حقوق و زیست‌محیطی‌اند یا مراکز تحلیلی. در این مورد مراکز غیردولتی زیست‌محیطی این کشور مثل صلح سبز، اتحادیه زیست‌محیطی از حزب یابلاکا در مبارزه برای ممنوعیت واردات زباله‌های هسته‌ای و برای ارائه اطلاعات در مورد آن حمایت می‌کنند. استراتژی منطقه‌ای (سازمان غیردولتی چندرشته‌ای از کالینینگراد) که ارتباط تنگاتنگی با اتحادیه نیروهای حقوقی دارد، در تدوین پیش‌نویس قانون ابلاست کالینینگراد که تنظیم‌کننده مقررات ارائه اطلاعات درباره فعالیت ارگان‌های حاکمیت بود شرکت کرده است؛ همچنین سازمان غیردولتی مدافع حقوق کنترل مدنی سن‌پترزبورگ که ارتباط نزدیکی با اتحادیه نیروهای حقوقی دارد مدافع حقوق جامعه در رابطه با اطلاعات و دسترسی به آن است؛ لاباراتوآر مرکز شهری توسعه روابط اجتماعی سن‌پترزبورگ که در تماس با حزب کمونیست فدراسیون روسیه فعالیت دارد به باز بودن مبارزات انتخاباتی و شفافیت انتخابات کمک می‌کند. بزرگترین سازمان‌های غیردولتی که احزاب سیاسی مثل (حزب اتحادیه نیروهای حقوقی، یابلاکا، روسیه دمکراتیک) در برنامه‌های آنها حضور دارند، مراکزی از قبیل مموریال، گروه بین‌المللی هلسینکی، بنیاد گلاسنوست و بنیاد مدافع گلاسنوست (آگاه‌سازی عموم) و... می‌باشند.^۱

یکی دیگر از طرح‌های پیشنهادی کانون‌های تفکر، پیشگیری از فساد است که ارتباط تنگاتنگی با شفافیت اقدامات دولت دارد. با این حال این تز یا به بیان بهتر، شعار مبارزه با فساد، در لیست برنامه‌های تمامی احزاب سیاسی، از جمله حزب متبوع دولت - روسیه واحد نیز قرار دارد. بزرگترین کانون‌های تفکری که در زمینه مبارزه با فساد اداری کار می‌کنند عبارتند از: شفافیت بین‌الملل روسیه، بنیاد ایندم و مرکز استراتژی سن‌پترزبورگ.^۲

آموزش سیاسی: کانون‌های تفکر آموزشی به این نوع فعالیت می‌پردازند. در سمینارها، کنفرانس‌ها و سخنرانی‌هایی که برای رهبران احزاب سیاسی و نامزدها برگزار می‌کنند به بحث در مورد نظام سیاسی، نهادهای دمکراتیک، فرهنگ پارلمانی، برنامه‌های حزب می‌پردازند. معروف‌ترین مراکزی که به این نوع فعالیت‌ها می‌پردازند، عبارتند از: مدرسه مطالعات سیاسی مسکو (مؤسسه غیرانتفاعی است)، مؤسسه اینترلیگال (غیرانتفاعی است) بنیاد خیریه بین‌المللی برای تحقیقات سیاسی و حقوقی، مؤسسه قانون (مؤسسه آموزشی) و... است.^۳

دریافت گرنت‌ها: بدین منظور حزب سیاسی یا خود اقدام به ایجاد سازمان‌های غیردولتی می‌کند یا

1. Ситников, стр. 188

2. Горный, стр.30-41.

3. Ситников, стр. 188

از سازمان‌های غیردولتی موجود (در اصل، کانون‌های تفکر)، بهره می‌گیرد که در رقابت برای دریافت گزنت‌های مربوط به جهات فعالیت شرکت دارند و با اهداف و برنامه‌های حزب در مسائلی از قبیل (رفاه اجتماعی، آموزش مدنی و ...) همراستا هستند. به‌عنوان مثال فعالیت مؤسسه بین‌المللی مطالعات علوم انسانی و سیاسی (مسکو) که با استفاده از گزنت‌ها و کمک‌های مالی انجام می‌گیرد تا همین اواخر، برای حزب یابلاکا مورد استفاده قرار می‌گرفت.^۱

در این میان تعامل کانون‌های تفکر با رسانه‌ها و تأثیر رسانه‌های الکترونیکی و فناوری‌های نوین اینترنتی بر گستره نقش‌آفرینی این مراکز شایان ذکر است. رسانه‌ها اغلب از نمایندگان کانون‌های تفکر برای توضیح مسائل پیچیده سیاست مدرن دعوت به عمل می‌آورند، غالباً این نمایندگان قادرند به‌مراتب بهتر از دانشگاهیان و دولتمردان، کوتاه و دقیق اظهارنظر کنند. همچنین برای رسانه‌ها دیدگاه‌های جایگزین کانون‌های تفکر و انتقاد از تصمیمات دولت نیز حائز اهمیت است. به نوبه خود رسانه‌ها نیز برای کانون‌های تفکر به‌عنوان یک ابزار مهم برای نفوذ در افکار عمومی و مکانیسمی برای انتقال ایده‌ها و مفاهیم خود به اعضای فعال جامعه و به نخبگان سیاسی اهمیت دارند.^۲

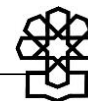
اینترنت هم به‌عنوان ابزاری برای تعامل و هم به‌عنوان محیطی که در آن شبکه‌های کارشناسی وجود دارند، مورد بررسی قرار می‌گیرد.^۳ بنابراین یکی از مهمترین روندهای کنونی برای توسعه کانون‌های تفکر، وارد کردن آنها در ساختارهای شبکه‌های مجازی است.^۴ در واقع فعالیت شبکه‌های اینترنتی مرحله جدیدی را برای تکامل کانون‌های تفکر و مراکز سیاست عمومی فراهم آورده است. تحقق این امر در نتیجه استفاده از سیستم‌های مخابراتی مدرن است که تعامل بین ساختارهای تحلیلی کشورهای مختلف را تا حد زیادی تسهیل کرده است، به‌خصوص ظهور ابزارهای ارتباطی از قبیل پست الکترونیکی، کنفرانس‌ها و انجمن‌های الکترونیکی و ...، با سازماندهی تعاملات مجازی با حداقل هزینه و بدون حضور فیزیکی در محیط کار، کیفیت جدیدی به سازماندهی فعالیت‌های تخصصی داده است. استفاده از لب‌تاپ‌ها و تلفن‌های همراه، ایجاد محیط‌های انعطاف‌پذیر برای تعاملات کاری و غلبه بر محدودیت‌های مکانی موجود را ممکن کرده است. استفاده از فناوری‌های اینترنتی برای ایجاد جوامع مجازی و نهادهای شبکه‌ای تحلیلگران سیاسی - عمومی حرفه‌ای، این امکان را برای کانون‌های تفکر ملی فراهم می‌آورد تا به سرعت سطح خود را ارتقا دهند، ضمن آن که آنها را از پیمودن راه‌های طولانی و گران‌قیمت توسعه نجات داده است. علاوه بر این جوامع مجازی

1. Горный «стр..30-41.

2. Сунгуров(2002), стр..69

3. Лаврик, стр. 204

4. Сунгуров А.Ю. (2012), "Фабрики мысли" и центры публичной политики в России и других пост-коммунистических странах: развитие и функции", The Soviet and Post-Soviet Review, Vol. 39, p. 22-55, C.26

می‌توانند توسط ساختارهای دولتی به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی قدرتمند مورد استفاده قرار گیرند.^۱ در حال حاضر ساختارهای تحلیلی اینترنتی غربی، ضمن برخورداری از تجربه‌های قابل توجه، به‌طور فعال در حال توسعه‌اند. البته روسیه پیوستن به جوامع تخصصی بین‌المللی را به‌تدریج آغاز کرده است. مراکز سیاست عمومی در این مرحله از توسعه خود، از یک‌سو ضمن استفاده از رویکرد تحلیلی نسبت به فعالیت‌های دولت، ارتقای سطح شفافیت فعالیت آن را فراهم می‌آورند و ازسوی دیگر بر میزان مشارکت اجتماعی در طراحی و تدوین راه‌حل‌ها و تصمیمات مدیریتی و دولتی می‌افزایند. همچنین ساختارهای اینترنتی که در زمینه تقویت نهادهای دموکراتیک مشغول به کارند، به‌عنوان ابزاری برای بین‌المللی‌کردن جامعه مدنی عمل می‌کنند. در عصر جهانی شدن، جامعه مدنی فراتر از دولت ملی است و جوامع تخصصی در این شرایط، ایده ساختار مؤثر جامعه مدنی را خارج از وابستگی به مرزهای سرزمینی و رژیم‌های سیاسی گسترش می‌دهند.^۲

سطح بالایی از عدم اطمینان سیاسی و بی‌ثباتی اقتصادی، ریسک بالای افزایش بحران‌ها و درگیری‌ها، تحولات سیاسی جاری و همچنین به‌کارگیری فراگیر ارتباطات الکترونیکی و تحول فناوری اطلاعات، موجب دشواری عکس‌العمل سیاستمداران و سیاستگذاران در فضای به سرعت در حال تغییر کنونی شده است. از این‌رو پیچیدگی‌های شرایط سیاسی مدرن از یک‌سو، در بین سیاستمداران و فعالان سیاسی تمایل به کسب اطلاعات و بررسی‌های تحلیلی و بسیاری از خدمات کانون‌های تفکر را ایجاد کرده است و ازسوی دیگر، تقاضای موجود در فضای سیاسی حاکم در جهان مدرن به رشد مراکز تحلیلی و کانون‌های تفکری انجامیده است که عمدتاً رویکردی سیاسی دارند و با رصد موضوعات مربوط به سیاست داخلی و خارجی، منطقه‌ای و بین‌المللی به ارائه راهبرد و سیاستگذاری می‌پردازند. در این بین، نقش‌آفرینی کانون‌های تفکر در نظام روسیه، از طریق تعامل با دولت، احزاب، رسانه‌های گروهی صورت می‌گیرد. همچنین این مراکز در فرآیند تصمیم‌گیری‌های کلان و دموکراتیزه کردن جامعه روسیه حضور دارند.

در حال حاضر در این کشور بیش از ۱۰۰ سازمان تخصصی وجود دارند که انگیزه اصلی برای تأسیس آنها، تقاضا برای تدوین، تجزیه و تحلیل و ارزیابی طرح‌ها و توصیه‌های جایگزین در زمینه سیاست‌های دولتی و تصمیم‌گیری‌های اداری و سیاسی است. این به نوبه خود بستگی به درجه باز بودن نظام سیاسی و علاقمندی ساختارهای دولتی به توسعه ظرفیت تحلیلی و همچنین به قابلیت چشم‌انداز استراتژیک چالش‌ها و مسائل سیاسی-اجتماعی توسعه کشور دارد.^۳

1. Лаврик, стр..203-204
2. Лаврик, стр..203-204
3. Иванов, стр.82

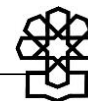
د) حوزه‌های فعالیت

معمولاً کانون‌های تفکر در حوزه‌های گوناگون به فعالیت تحلیلی، پژوهشی و مشاوره‌ای می‌پردازند. اما می‌توان در بیشتر آنها جهت‌گیری غالبی را به سمت‌وسوی مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مشاهده کرد. در ادامه برای نمونه به معرفی چند مورد از مهمترین کانون‌های تفکر روسیه در حوزه‌های یاد شده می‌پردازیم.

مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه: در حوزه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل، باید به مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه اشاره کرد. مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه از زمان شوروی، همچنان به‌عنوان یکی از بهترین و معتبرترین مراکز تحلیلی روسیه است. این مرکز در رتبه‌بندی جهانی - در میان سازمان‌هایی که برای دولت کار می‌کنند، در مکان ۱۲۰م قرار گرفته و در میان مؤسسات روسیه - تنها مؤسسه‌ای است که در میان ۵۰ مورد از موفق‌ترین کانون‌های تفکر جهان قرار دارد که در تحقیقات میان رشته‌ای کار می‌کنند.

شورای روسیه در امور بین‌الملل: این شورا با فرمان رئیس‌جمهوری در تاریخ ۲ فوریه ۲۰۱۰ به شماره ۵۹ مبنی بر «ایجاد مشارکت غیرانتفاعی شورای روسیه در امور بین‌الملل تأسیس شد. یکی از اهداف کلیدی این شورا ارائه راه‌حل‌های جامع عمل‌گرا در زمینه روابط بین‌الملل و همکاری در مسائل توسعه جهانی و منطقه‌ای برای ارگان‌های دولتی و ساختارهای کسب‌وکار و رسانه‌هاست. شورای روسیه در امور بین‌الملل در رنکینگ جهانی مراکز تحلیلی پیشرو در جهان مربوط به سال ۲۰۱۴، در رده‌بندی مربوط به اروپای شرقی در مکان آخر این رده‌بندی و در جایگاه ۱۵۵م قرار گرفت. رئیس سیاست خارجی روسیه (۲۰۱۲-۲۰۱۸) یکی از مهمترین طرح‌های پژوهشی است که توسط این شورا در سال ۲۰۱۲، در رابطه با سیاست خارجی روسیه منتشر شده است.

مؤسسه سیاست اقتصادی ایگور تیموروویچ گایدار: در حوزه اقتصاد می‌توان از مؤسسه سیاست اقتصادی ایگور تیموروویچ گایدار نام برد. این مؤسسه یک مرکز علمی پژوهشی و علمی روشمند است. مؤسسه سیاست اقتصادی آکادمی اقتصاد مردمی و آکادمی علوم اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۰ تأسیس شد، در سال ۱۹۹۲ به دانشکده اقتصاد دوران گذار تغییر نام داد. بنیانگذار و مدیر دائمی آن تا دسامبر سال ۲۰۰۹ ایگور گایدار بود. در سال ۲۰۱۰ مؤسسه نام جدید مؤسسه سیاست اقتصادی ایگور تیموروویچ گایدار (مؤسسه گایدار) را گرفت. مؤسسه به انجام تحقیقات نظری و عملی در زمینه اقتصاد می‌پردازد، به ارگان‌های حاکمیت دولتی فدراسیون روسیه در رابطه با مسائل رشد اقتصادی در اقتصادهای در حال گذار، بودجه دولتی، سیاست نرخ پولی و ارزی، سیاست خصوصی‌سازی، امور مالی شرکت‌ها،

بازسازی و اصلاحات نهادی مشاوره می‌دهد. همچنین پروژه‌های مختلفی را برای بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه اجرا و خدمات مشاوره به بزرگترین شرکت‌های خصوصی روسیه ارائه می‌کند.

مؤسسه مطالعات راهبردی پیچیده: این مرکز در سال ۲۰۰۱ توسط پروفیسور ویخانسکیم تأسیس

شده و یکی از مراکز تحقیقاتی پیشرو روسیه در زمینه سیاست‌های اقتصادی است. جهت‌گیری مرکزی تحقیقات این مرکز، ارزیابی چشم‌انداز میان‌مدت و بلندمدت توسعه، شناسایی مشکلات کلیدی ساختاری و اقتصاد کلان، تدوین توصیه‌هایی برای کسب‌وکار و دولت است. در حال حاضر، مطالعات این مرکز در حوزه‌های اصلی زیر متمرکزند: سیاست صنعتی، سیاست مالی و پولی، سیاست در زمینه اصلاح انحصارات طبیعی، سیاست خارجی اقتصادی، جنبه‌های بخشی پیوستن به سازمان تجارت جهانی، سیاست در حوزه فراهم آوردن شراکت کسب‌وکار خصوصی و دولت.

استراتژی: در حوزه مسائل اجتماعی مرکز سیاسی انسانی استراتژی سنت‌پترزبورگ اهمیت دارد.

مرکز سیاسی انسانی استراتژی سنت‌پترزبورگ - یک سازمان دولتی است که در اوایل سال ۱۹۹۳، توسط گروهی از نمایندگان شورای شهر، اعضای احزاب دمکرات، روزنامه‌نگاران و کارآفرینان با هدف تسهیل استقرار و توسعه ساختارهای جامعه مدنی در سنت‌پترزبورگ و سایر مناطق روسیه تأسیس شده است. رسالت این مرکز ترویج شکل‌گیری جامعه مدنی و حاکمیت قانون و سیاست عمومی در روسیه، از طریق اجرای پروژه‌ها و برنامه‌هایی با هدف ارتقای مشارکت عمومی و مشارکت اجتماعی است.

مدوشفسکی در مقاله‌ای تحت عنوان سطح کنونی توسعه مراکز تحلیلی در روسیه، نام و مشخصات ۲۰

مورد از کانون‌های تفکر روسی را که بیشتر از سایر کانون‌های تفکر در دیگر منابع ذکر شده‌اند، در جدولی براساس مدل ویس، که در اواسط دهه ۹۰ برای بررسی کانون‌های تفکر آمریکایی مورد استفاده قرار می‌گرفت، تنظیم کرده است. این مدل، توسط کارول ویس - دانشمند علوم سیاسی آمریکایی در سال ۱۹۹۱ ارائه شد. مدل ویس یک طبقه‌بندی از کانون‌های تفکر را در مؤلفه‌هایی از قبیل موضوع پژوهش و تحقیقات سازمان‌ها، نقش کارشناسان در سازمان‌ها، نوع سازماندهی کانون‌های تفکر، منابع مالی مسلط و سازمان‌های مشابه ارائه می‌کند.^۱

البته مدوشفسکی در مقاله خود، مؤلفه‌های مدیریت، سطح فعالیت و گرایش ایدئولوژیک، را بر مدل

مذکور می‌افزاید، به نحوی که صرفاً انعکاس‌دهنده ویژگی سازمان‌های روسیه باشد. جدول ۶ حاوی اطلاعاتی است که مدوشفسکی براساس مدل ویس در رابطه با ۲۰ مورد از شاخص‌ترین کانون‌های تفکر

روسیه ارائه کرده است. تجزیه و تحلیل مؤثرترین کانون‌های تفکر در این تحقیق نشان‌دهنده آن است که اثربخشی فعالیت کانون‌های تفکر روسیه می‌تواند، در وهله اول با اتخاذ ایدئولوژی دولتی و سپس با جذب کارشناسان حرفه‌ای و دانشگاهیان مرتبط باشد. البته در این تحقیق، انعقاد قراردادهای دولتی و تأمین اعتبارات دولتی، ملاکی برای برخورداری از ایدئولوژی دولتی در نظر گرفته شده است. مراکزی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند عبارتند از: بنیاد سیاست مؤثر، بنیاد ایندم، بنیاد مرکز خلاق آزمایشگاهی، بنیاد اجتماعی بین‌المللی گروه‌های سیاسی اجتماعی، بنیاد مأموریت لیبرال، مرکز فناوری‌های سیاسی، بنیاد کارنگی مسکو، مرکز وضع سیاسی روز، مؤسسه اقتصاد دوران گذار، مؤسسه تجزیه و تحلیل‌های سیاسی و نظامی، مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی، مؤسسه اقتصاد آکادمی علوم روسیه، مؤسسه اقتصاد شهری، مؤسسه ایالات متحده آمریکا و کانادا، مؤسسه مطالعات شرقی، مؤسسه مطالعات سیاسی علوم انسانی (و.ای.ایگرونوف)، دانشگاه دولتی - مدرسه عالی اقتصاد، مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو، مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل، مرکز بررسی‌های استراتژیک.

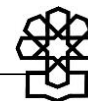
زادایف نیز در یک مقاله با عنوان «تئوری و روش ارزیابی تأثیر بازیگران غیردولتی در روند سیاسی (نمونه موردی: مراکز تحلیلی)» به بررسی از مراکز تحلیلی و کانون‌های تفکر روسیه پرداخته است. این مراکز عبارتند از:^۱ مؤسسه تجزیه و تحلیل سیاسی و نظامی؛ مؤسسه اقتصاد شهری؛ مؤسسه بین‌المللی تحقیقات انسانی و سیاسی؛ تیم تحقیقاتی زیرکون؛ بنیاد گورباچف - بنیاد بین‌المللی مطالعات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی؛ مرکز کارنگی مسکو؛ مؤسسه مستقل برای سیاست اجتماعی؛ بنیاد وحدت به نام روسیه؛ بنیاد علم اطلاعات برای دموکراسی؛ بنیاد مرکز سیاسی اجتماعی روسیه؛ شورای سیاست دفاعی و خارجی؛ بنیاد سیاست مؤثر؛ مرکز مطالعات فرهنگ سیاسی روسیه؛ مرکز فناوری‌های سیاسی؛ مرکز وضع سیاسی روز روسیه؛ مرکز تحقیقات استراتژیک؛ مؤسسه تخصصی اتحادیه صنعتگران و کارآفرینان روسیه.

هـ) مشکلات و محدودیت‌ها

به عقیده دمیتری ترینین مدیر مرکز مسکوی کارنگی از نقطه ضعف‌های مراکز تخصصی تحلیلی و اتاق‌های فکر روسی تعداد جزئی نشریات به زبان انگلیسی، وضعیت نامطلوب سایت‌های تخصصی سازمان‌ها، بودجه و اعتبارات ناکافی است.^۲ در این بین مشکلات مالی از جمله مسائل مهمی است که بسیاری از منابع روسی و کارشناسان روس نیز بر آن تأکید دارند. برای مثال بنیادهایی که کانون‌های تفکر روسیه را تأمین مالی

1. Зайцев Д. Г. (2008), стр.12-13

2. Тренин, Дмитрий (2014), Презентация всемирного индекса-рейтинга аналитических центров за 2013 год (2013 Global Go To Think Tank Index Report), 22 января 2014 Москва, <http://carnegie.ru/2014/01/22/>, (дата обращения 8.04.2015).

می‌کنند، در اغلب موارد بسیار کمتر از نمونه‌های خارجی‌اند و اغلب از سهام اعضا یا توسط یک شرکت بزرگ به وجود می‌آیند. به‌طور کلی، با صحبت درباره تأمین مالی کانون‌های تفکر در این کشور، می‌توان سه نتیجه گرفت:^۱

۱. حجم آن بسیار کمتر از منابع مالی خارجی است.

۲. ساختار ثابتی ندارد.

۳. مؤثر نیست.

یولیا ناوموا نیز در یادداشتی که مجله اینترنتی سا-آبشینه منتشر کرده، ضمن اشاره به این مسئله به دیگر مشکلات کانون‌های تفکر در این کشور پرداخته است. مشکلات موجود مدنظر وی عبارتند از:^۲

مشکلات مالی

- عدم تمایل الیگارش‌ها برای حمایت مالی از کانون‌های تفکر مستقل: مشکل اصلی کانون‌های تفکر مستقل، نداشتن منابع مالی دائمی است. تقاضای قطعی و معتبر (قادر به پرداخت) بازار برای محصولات فکری، هنوز پایین است و الیگارش‌ها، جز در موارد معدودی استثناً، تعجیلی در سرمایه‌گذاری برای توسعه این نوع از مؤسسات ندارند. اکثر این افراد که شرکت‌های بزرگ تجاری دارند، مراکز تحلیلی شخصی خود را به منظور استفاده داخلی تأسیس می‌کنند.

- ظرفیت مالی محدود دولت: ظرفیت مالی دولت به‌عنوان مشتری کانون‌های تفکر مستقل نیز محدود شده است. علاوه بر این ساختارهای دولتی بیشتر، استفاده از خدمات گروه‌های تخصصی و مؤسساتی را ترجیح می‌دهند که توسط خودشان ایجاد شده باشند. به عقیده ناومووا، در سنت بوروکراسی روسیه گوش فرا دادن به نظرات اطرافیان جایی ندارد.

نوپایی

- کانون تفکر در روسیه نهاد نسبتاً جدیدی است. هنوز جامعه درک درستی از چیستی و ضرورت آن ندارد.

سوددهی پایین

- سرمایه‌گذاری در چنین مؤسساتی سودآوری سریعی ندارد. آنها ماهیت بلندمدتی دارند و با تشکیل نوع جدید فرهنگ مدیریتی در ساختارهای حکومتی و کورپوراتیو مرتبطند. بدیهی است این فرآیند نیازمند

1. Медушевский (А), стр. 149

2. Наумова, Там же

زمان بسیاری است.

علاوه بر این موارد در دیگر منابع روسی مسائل دیگری نیز مطرح شده‌اند:

محدودیت‌ها در فضای سیاسی

در قالب فرآیندهای سیاسی روسیه، محدودیت در درجه اول (محدودیت‌های فضای سیاسی) مانع توسعه مراکز تحلیلی هم‌رده Think Tanks می‌شود - Think Tanks (تینک تنک‌ها) نهادهای مستقل جامعه مدنی و مجری تحقیقات سیاسی کارآمد و کیفی‌اند که مورد تقاضای بازیگران و واحدهای سیاسی است، این نهادها همچنین قادر به اثرگذاری بر فرآیند سیاسی مدیریتی دولت یا کسب‌وکار می‌باشند^۱.

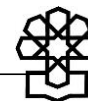
محدودیت دسترسی به رسانه‌های گروهی

همچنین کانون‌های تفکر روسیه دسترسی محدودی به رسانه‌های گروهی دارند که این مسئله برای آنها به‌منظور بحث در مورد وقایع کنونی، پیشنهادها و ارائه توصیه و راهکارهایی در مورد مسائل اساسی ایجاد مانع می‌کند. مناطق (روسیه) نیز تقریباً از انجمن‌ها و میادین گفتگو بی‌نصیبند. ثبات و نفوذ این کانون‌ها به سیستم دولتی (باز بودن و توانایی آن برای تولید چشم‌اندازی استراتژیک و طولانی مدت و همچنین پشتیبانی از تفکر تحلیلی) بستگی دارد.^۲ می‌توان گفت توسعه بیشتر مراکز سیاست عمومی و کانون‌های تفکر مستقل در این کشور مستلزم تقویت پلورالیسم (کثرت‌گرایی) سیاسی و همچنین شکل‌گیری بنیادها و صندوق‌های متنوع برای حمایت از طرح‌های مدنی است. در این مورد، وجود و فعالیت مراکز سیاست عمومی شکل‌گیری دولت قانونی دموکراتیک در روسیه عامل مهمی خواهد بود.^۳

فصل سوم - نقش کانون‌های تفکر در آموزش، پژوهش و سیاستگذاری

کانون‌های تفکر در تدوین مباحث مربوط به راه‌حل‌هایی که مبنای دیپلماسی عمومی را تشکیل می‌دهند نقش مهمی ایفا می‌کنند. این مراکز به تولید ایده‌های (جدید) می‌پردازند، به رشد حرفه‌ای سیاستمداران، مسئولان و کارشناسان کمک می‌کنند، همچنین سطح آگاهی شهروندان را ارتقا می‌دهند.^۴ در این قسمت

1. Зайцев Д. Г.(2008), стр.13
2. Храмова, Там же
3. Сунгуров, Распопов, Беляев, стр.115
4. Улахович, стр.44

ضمن بیان انواع محصولات کانون‌های تفکر به کارکردها، وظایف و خدمات مفید آنها اشاره می‌شود.

کارکردهای کانون‌های تفکر در در جامعه غربی^۱

- تولید ایده‌ها و طرح‌های پیشنهادی برای سیاست دولت.
- انجام پژوهش و ارائه نتایج آنها به عموم مردم.
- شرکت در ارزیابی برنامه‌های دولت.
- تدارک توصیه‌هایی برای سیاستگذاران.
- عرضه و پیش انداختن کارشناسان در قدرت.
- شرکت در مباحث در مورد مسائل مبرم دولتی.

مراکز تحلیلی سازمان‌های تخصصی که به‌عنوان واحدی برای ارائه محصولات فکری به ارگان‌های دولتی حکومت و جامعه کسب‌وکار عمل می‌کنند و معمولاً در زمینه سیاست داخلی و خارجی و ارزیابی پیامدهای اجتماعی و اقتصادی احتمالی تصمیمات سیاسی فعالیت دارند. محصولات فکری این سازمان‌ها تحقیقات سیاسی کاربردی، توصیه و راهبردهایی در رابطه با مسائل کلیدی سیاست، مقاله‌ها و گزارش‌های تحلیلی است. همچنین این مراکز به طراحی و تدوین ابزار روش‌شناسی برای شناسایی و تجزیه و تحلیل کیفی مشکلات مهم اجتماعی، تهیه و تنظیم ایده‌های جدید برای تصمیم‌گیرندگان و یافتن گزینه‌های جایگزین و مطلوب برای حل و فصل مسائل کلیدی می‌پردازند.^۲ همچنین توسعه فرآیندهای سیاسی از دیگر نقش‌هایی است که به کانون‌های تفکر در جوامع گوناگون نسبت می‌دهند.

ایوانف، نقش‌آفرینی این مراکز را در روسیه در چهار زمینه ارزیابی کرده است:

۱. **وظیفه تحلیلی:** این وظیفه در درجه اول با نظارت، شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات در مورد مسائل کلیدی سیاست دولتی و مسائل مبرم اجتماعی-اقتصادی در ارتباط است. پس از آن، تجزیه و تحلیل دقیق و مطالعه شرایط است که در توصیه‌ها و گزارش‌های تحلیلی انعکاس می‌یابد. در روسیه حدود ده مرکز وجود دارند که قادرند به‌طور منظم به ارائه تجزیه و تحلیل در سیاست داخلی و خارجی کشور بپردازند. در میان آنها - مرکز فناوری‌های سیاسی - ارائه‌کننده مانیتورینگ هفتگی از وضعیت سیاسی در روسیه و بخش «خط داغ» در رابطه با اساسی‌ترین موضوعات سیاسی است. مرکز وضع سیاسی روز در روسیه نویسنده سری کاملی از موضوعات پیش‌بینی و تحلیلی خبری تناوبی است. بنیاد باستانون، با استفاده از روابط نزدیک و پایگاه علمی گسترده دانشگاه دولتی مسکو، شبکه خبری توسعه‌یافته‌ای در ارگان‌های

1. Наумова, Там же

2. Иванов, стр. 83

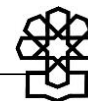
حاکمیت دولتی و فناوری پیشرفته جستجوی اطلاعات، پردازش و تجزیه و تحلیل اطلاعات، قادر به انتشار پیش‌بینی تحلیلی موقعیت هفتگی و ماهیانه از وضعیت سیاسی و اقتصادی در روسیه پیش‌بینی تحلیلی از وضعیت مناطق روسیه و دیگر موضوعات اطلاعاتی و تحلیلی است. همچنین در روسیه مراکزی دایرند که به پیش‌بینی بلندمدت از وضعیت سیاسی روسیه می‌پردازند، مانند بنیاد ایندم. این مرکز تحلیلی هر سال براساس ارزیابی کارشناسی و با استفاده از دستگاه ریاضی و تئوری احتمال، سناریوهای توسعه وضعیت سیاسی در روسیه را پیش‌بینی می‌کند. علاوه بر انتشار تحلیل‌های دوره‌ای در رابطه با مسائل کلیدی سیاست، تعدادی از مراکز تحلیلی روسیه برای مشتریان امکان استفاده از پایگاه اطلاعاتی خود را فراهم می‌آورند.^۱

۲. وظیفه کادرسازی: کارکنان بسیاری از مراکز تفکر روسیه یا تجربه کار در نهاد ریاست‌جمهوری را دارند یا در آن کار می‌کنند. برای مثال نیکانوف (رئیس بنیاد پالیتیکا (سیاست)) قبل از ۱۹۹۳ معاون سرپرست دفتر نهاد ریاست‌جمهوری فدراسیون روسیه بود؛ گئورگی ساتاروف قبل از سال ۱۹۹۷، معاون رئیس‌جمهور فدراسیون روسیه بود؛ پانین (از مدیران ایندم) تا سال ۱۹۹۶ به‌عنوان قائم مقام سرپرست اداره تحلیلی دفتر نهاد ریاست‌جمهوری فدراسیون روسیه مشغول به کار بوده است. همچنین بنیاد مرکز تحقیقات استراتژیک گراف، منبع اصلی نیروی انسانی برای ارگان‌های دولتی محسوب می‌شود.

۳. نقش واسطه‌ای و میانجی: در روسیه چندین سایت احداث شده است که در آن کارشناسان در زمینه تجزیه و تحلیل سیاسی می‌توانند با سیاستمداران ملاقات داشته باشند و در مورد مسائل سیاسی کنونی به تبادل نظر بپردازند، موقعیت خود را تثبیت کرده و همدیگر را متقاعد و بر یکدیگر تأثیر بگذارند. مثال‌هایی از این دست میادین گفتگو، بنیاد مسکوی کارنگی، شورای سیاست خارجی و دفاعی، مرکز تجزیه و تحلیل مشکل و طراحی مدیریت دولتی و... هستند. مراکز تحلیلی ضمن جلب و ترغیب نمایندگان دولت یا ساختارهای جداگانه دولتی به گفتگو، می‌توانند ارتقای سطح ارگان‌های دولتی را فراهم آورند. بر این اساس، سیاستمداران نیز در می‌یابند تصمیمات اتخاذ شده در مشارکت با مراکز تحلیلی از مشروعیت بیشتری برخوردار است.

۴. عملکرد آموزشی: از جمله مراکزی که در اجرای این وظیفه شرکت دارند، آن دسته از مراکز تحلیلی دانشگاهی هستند که نتیجه فعالیت آنها عمدتاً تحقیقات علمی و افزایش دانش علمی در مورد مدیریت دولتی است. عملکرد آموزشی به روشنگری افکار عمومی، آموزش روش‌های مشارکت اجتماعی، فناوری‌های اجتماعی، روش‌های حل مسائل مبهم اجتماعی و سیاسی خلاصه می‌شود. وظیفه مهم (این مراکز) تربیت و آماده‌سازی کارکنان مجرب جدید برای مراکز تحلیلی است که از طریق برگزاری سمینارها، آموزش و جذب دانشمندان جوان و کارشناسان به کار در چنین سازمان‌هایی صورت می‌پذیرد. بسیاری از

1. Иванов, стр..83

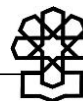
مراکز همکاری تنگاتنگی با دانشگاه‌های پیشرو در کشور دارند (از قبیل تعدادی از مؤسسات آکادمی علوم روسیه، دانشگاه دولتی مسکو، مرکز ایدئولوژی و اندیشه سیاسی علمی).

نتیجه‌گیری

دولت‌مداری و حکمرانی مانند اداره یک شرکت نیازمند فراتر رفتن از روزمرگی اداری است. مدیران دولتی و دولتمردان معمولاً آنچنان سرگرم درگیری‌های روزمره و مسائل و مشکلات روزافزون سازمانی می‌شوند که امکانی برای اندیشه راهبردی و افق بلندمدت نهادی و ملی نخواهند داشت. اینجاست که ضرورت خلق ایده‌های جدید و تدوین اندیشه‌های کلی برای حرکت در مسیر درست پیشرفت و توسعه در راستای منافع بلندمدت ملی و حل مشکلاتی که در مسیر این اهداف کلی ممکن است پدید آید نیازمند اندیشه‌گرانی است که فرصت و فراغت دوراندیشی و بلندنگری را بیابند و منطق‌پیدایی اتاق فکر از همین‌جا شکل می‌گیرد و نقش مهم اتاق‌های فکر در توسعه و ارتقای منافع ملی و جمع‌اندیشی و ارائه فرآورده‌های فکری باعث شده تا این ابداع به‌طور جدی مورد توجه دولتمردان و مدیران در سطح ملی و سازمانی در تصمیم‌سازی، راهبردپردازی و سناریونویسی پررنگ شود.

از مرور تحولات فکری روسیه و روند شکل‌گیری اتاق‌های فکر و تحول آنها می‌توان نتیجه گرفت که نخستین کانون‌های تفکر در این کشور به زمان حاکمیت کمونیسم و رقابت ژئوپلیتیک و رویارویی با آمریکا برمی‌گردد، حوزه فعالیت این مراکز بیشتر با مسائل و موضوعات سیاست خارجی مرتبط بوده و به شکل حزبی و دولتی اداره می‌شده است. اما از زمان فروپاشی و نیز در دولت جدید این کشور کانون‌های تفکر جدید خارج از مؤسسات دانشگاهی و دولتی به‌منظور ارائه سازوکارهای جایگزین تحول اجتماعی ایجاد شدند. در آغاز بیشتر آنها تحت حمایت و پشتیبانی مالی کشورهای غربی قرار گرفتند که به مرور این وضعیت کمرنگ شد. از آنجا که روسیه از دانشگاه‌های قدرتمندی برخوردار است، تعداد بسیاری از کانون‌های تفکر با مؤسسات آموزش عالی ارتباط دارند با وجود این که آنها به لحاظ جغرافیایی در محیط‌های دانشگاهی واقع شده‌اند، کانون‌های تفکر جدید مستقل از این مؤسسات یا توسط سازمان‌های دولتی یا منابع مالی مستقل خارجی تأمین مالی می‌شوند. با روی کار آمدن پوتین، تقاضا برای ایجاد راهبرد توسعه روسیه به منصفه ظهور رسید. با آغاز قرن بیستم توسعه کانون‌های تفکر با رشد انفجارآمیزی مواجه شده است. رشد این مراکز در نتیجه عوامل مهمی همچون افزایش و پیچیدگی اطلاعات، تخصصی شدن مسائل سیاسی، رشد دولت و دامنه فعالیت آن، بحران اعتماد انتخاب مقامات دولتی، افزایش جهانی شدن و رشد تعداد بازیگران دولتی و غیردولتی، نیاز و ضرورت اطلاعات و تجزیه و تحلیل‌های به‌موقع و دقیق است.

بسیاری از تحلیلگرانی که در رابطه با کانون‌های تفکر در روسیه کار کرده‌اند باور دارند که در این کشور اندیشکده‌های خودجوش و برآمده از اندیشمندان وجود ندارد و بسیاری از این سازمان‌ها توسط اعضای سابق دولت یا مقامات رده‌بالا ایجاد می‌شوند و از نظر نوع فعالیت، کانون‌های تفکر را وابسته به مأموریت‌های محوله سازمان‌ها می‌دانند. با وجود این اتاق‌های فکر با تجربه‌تر تحلیل وقایع و تحقیقات بیشتری را ارائه کرده و توصیه‌ها و راهبردها و بررسی‌های تحلیلی منتشر می‌کنند. البته این مراکز در روسیه تأثیر محدودی بر وضعیت اجتماعی و سیاسی در کشور دارند، به‌خصوص مؤسساتی که با ساختارهای دولتی در ارتباط هستند، معمولاً قادر به ارائه راه‌حل‌های مؤثر نیستند، زیرا آنها بازخوردی از جامعه ندارند. در نتیجه غالباً تصمیمات دولتی مبتنی بر اطلاعات تأیید نشده اتخاذ می‌شوند. علاوه بر این اساس هم در گذشته و تا حد زیادی در حال حاضر تمرکز نهادهای کانون‌های تفکر روسی بر سیاست خارجی متمرکز است. اما روزبه‌روز بر تعداد اتاق‌های فکر در حوزه‌های دیگر افزوده می‌شود.

جایگاه در رتبه‌بندی جهانی

رنکینگ جهانی مراکز تحلیلی پیشرفته، در قالب برنامه‌ای تحت عنوان «مراکز تحلیلی و جامعه مدنی» از سال ۲۰۰۶ توسط انستیتوی لودرای دانشگاه پنسیلوانیای ایالات متحده آمریکا به‌منظور معرفی بهترین مراکز تحلیلی جهان برگزار می‌شود. براساس داده‌های موجود در این رنکینگ، روسیه در سال ۲۰۱۴، با ۱۲۲ کانون تفکر در مقام هشتم جهان قرار دارد. البته در نگاه اول این شاخص خوبی است، اما در مقایسه با تعداد کانون‌های تفکر ایالات متحده آمریکا با ۱۸۳۰ اندیشکده، ناکافی و نامطلوب است. ن.ک. به جدول ۳.

جدول ۳. ده کشور برتر برخوردار از بیشترین کانون‌های تفکر (۲۰۱۴)^۱

جایگاه	کشور	تعداد کانون‌های تفکر
۱	ایالات متحده آمریکا	۱۸۳۰
۲	چین	۴۲۹
۳	انگلستان	۲۸۷
۴	آلمان	۱۹۴
۵	هند	۱۹۲
۶	فرانسه	۱۷۷
۷	آرژانتین	۱۳۷
۸	روسیه	۱۲۲
۹	ژاپن	۱۰۸
۱۰	کانادا	۹۹

رتبه‌بندی سال ۲۰۱۳

در روسیه، کارشناسان ۱۲۲ سازمان را شناسایی کرده‌اند، که از معیارهای لازم برای راهیابی در رتبه‌بندی

1. Программа «Аналитические центры и гражданское общество», стр. 30

2. The Think Tank Index: Рейтинг экспертно-аналитических центров мира 2013 года, Центр гуманитарных технологий, Центр гуманитарных технологий. Официальный сайт: <http://gtmarket.ru/news/2014/01/24/6592> (дата обращения 8.04.2015).

جهانی سال ۲۰۱۴ برخوردارند، اما در این رنکینگ تنها برخی از آنها حائز رتبه شدند. در رنکینگ جهانی در میان ۱۵۰ مرکز تحلیلی تخصصی پیشرو تنها چهار مرکز از روسیه معرفی شدند. البته مرکز مسکوی کارنگی یک مرکز روسی به حساب نمی‌آید و در واقع یکی از شعبات بنیاد آمریکایی کارنگی برای صلح بین‌الملل است که در روسیه واقع شده است. این مرکز در این رتبه‌بندی در مکان ۱۲۸ام میان ۱۵۰ مرکز تحلیلی پیشرو در جهان قرار گرفت. سه مرکز دیگر روسی که در این دسته‌بندی حائز رتبه شدند، عبارتند از: مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه- در مکان ۳۲ام، شورای سیاست خارجی و دفاعی در جایگاه ۱۹۸ام، مؤسسه دولتی مسکو روابط بین‌الملل با رتبه ۱۰۰.

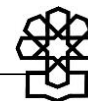
البته در این رنکینگ دسته‌بندی‌های گوناگونی وجود دارد که برخی از مراکز روسیه در تعدادی از آنها حائز رتبه شده‌اند و مراکز مذکور نیز جایگاه بهتری را در آنها اشغال نموده‌اند. برای مثال مرکز مسکوی کارنگی در رده‌بندی بهترین مراکز تحلیلی اروپای شرقی و مرکزی در میان ۶۰ مرکز تحلیلی در مکان دوم قرار گرفت. همچنین در این لیست مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه - در مکان چهارم، مؤسسه دولتی مسکو روابط بین‌الملل در مکان پنجم، مرکز تحقیقات اقتصادی و مالی - ششم، مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی - ۱۲۱ام، گروه تخصصی اقتصادی - ۱۳۴ام، مرکز سیاسی انسانی سنت پترزبورگ «استراتژی» - ۱۳۸ام، مؤسسه مسائل امنیتی و مطالعات بین‌المللی - ۱۵۶ام، مؤسسه سیاست اجتماعی - ۱۵۸ام و شورای روسیه در امور بین‌الملل در مکان آخر (۱۶۰ام) قرار گرفت.

رتبه‌بندی سال ۲۰۱۴

در این رتبه‌بندی مرکز مسکوی کارنگی در مکان ۱۲۶ام در میان مراکز تحلیلی پیشرو جهان قرار گرفت. دیگر مراکز روسی در این رده‌بندی عبارتند از: مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه - در مکان ۱۴۸ام و مؤسسه دولتی مسکو روابط بین‌الملل با رتبه ۸۵ که نسبت به سال گذشته مقام خود را ارتقا داده است. همچنین شورای روسیه در امور بین‌الملل، شورای سیاست خارجی و دفاعی و تعداد دیگری از مؤسسات آکادمی علوم روسیه در سایر دسته‌بندی‌ها حائز رتبه شده‌اند.

در رده‌بندی بهترین مراکز تحلیلی اروپای شرقی و مرکزی در میان ۶۰ مرکز تحلیلی، مرکز مسکوی کارنگی جایگاه اول، مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه - جایگاه چهارم، مرکز

1 Вячеслав, Константинович (2015), Размышления по итогам глобального «Рейтинга экспертно-аналитических центров мира» за 2014 год, журнала "Политическое образование", http://www.lawinrussia.ru/blogs/vyacheslav-petrov/2015/02/16/razmyshleniya-po-itogam-globalnogo-reitinga-ekspertno-analiticheskikh-tsentrov-mira-za-2014-0?quicktabs_11=2&quicktabs_9=2&quicktabs_3=0&quicktabs_5=2, (дата обращения 8.04.2015).

تحقیقات اقتصادی و مالی - ششم، مؤسسه دولتی مسکو روابط بین‌الملل - یازدهم، مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی - ۱۹ام، مؤسسه علمی تحقیقاتی مطالعات ایالات متحده آمریکا و کانادا-۱۲۵ام، مؤسسه سیاست اقتصادی گایدان (مؤسسه گایدان) - ۱۲۹ام، گروه تخصصی اقتصادی-۳۱ام، مرکز سیاسی انسانی سنت پترزبورگ «استراتژی» - ۳۵ام، مرکز تحلیلی وابسته به دولت فدراسیون روسیه- ۴۶ام و شورای روسیه در امور بین‌الملل با ارتقا نسبت به سال گذشته جایگاه ۵۵ام را به خود اختصاص داد.

اطلاعات فوق‌الذکر در رابطه با بهترین مراکز تحلیلی روسیه در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ در رده‌بندی بهترین مراکز تحلیلی اروپای شرقی و مرکزی، در جدول ۴، در همین قسمت ارائه شده است. علاوه بر این، در قسمت پایانی تحقیق، اطلاعات تکمیلی بیشتری در رابطه با رتبه کانون‌های تفکر روسیه از داده‌های مربوط به رنکینگ جهانی ۲۰۱۴، استخراج و در جدول ۵ تنظیم شده است.

جدول ۴. بهترین مراکز تحلیلی روسیه در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ در رده‌بندی بهترین

مراکز تحلیلی اروپای شرقی و مرکزی

بهترین مراکز تحلیلی (اتاق‌های فکر اروپای مرکز و اروپای شرقی در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴)			ردیف
رتبه		عنوان	
۲۰۱۴	۲۰۱۳		
۱	۲	مرکز مسکوی کارنگی	۱
۴	۴	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۲
۶	۶	مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی و مالی	۳
۱۱	۵	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۴
۱۹	۲۱	مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی	۵
۲۵	-	مؤسسه علمی تحقیقاتی مطالعات ایالات متحده آمریکا و کانادا	۶
۲۹	-	مؤسسه سیاست اقتصادی گایدان(مؤسسه گایدان)	۷
۳۱	۳۴	گروه تخصصی اقتصادی	۸
۳۵	۳۸	مرکز سیاسی انسانی سن پترزبورگ «استراتژی»	۹
۴۶	-	مرکز تحلیلی وابسته به دولت فدراسیون روسیه	۱۰
۵۵	۶۰	شورای روسیه در امور بین‌الملل	۱۱
-	۵۶	مؤسسه مسائل امنیتی و مطالعات بین‌المللی	۱۲
-	۵۸	مؤسسه سیاست اجتماعی	۱۳

جدول ۵. رتبه‌بندی مراکز تحلیلی و کانون‌های تفکر پیشرفته جهان (سال ۲۰۱۴)^۱

رتبه	مراکز تحلیلی روسی (با در نظر گرفتن مرکز مسکوی کارنگی)							رتبه اول	رده‌بندی‌ها
	۴	رتبه	۳	رتبه	۲	رتبه	۱		
۱۰۰		۸۵	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۴۶	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۱۴	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	چاتم‌هاوس (مؤسسه سلطنتی مطالعات بین‌المللی) (بریتانیا)	مراکز پیشرفته جهان به غیر از آمریکا
۱۵۰	۱۰۲	۹۸	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۳۲	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۲۶	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	مراکز پیشرفته جهان به انضمام مراکز آمریکا
۸۵	۶۶	۵۷	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۵۱	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۳۰	مؤسسه علمی تحقیقاتی مطالعات ایالات متحده آمریکا و کانادا	مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی (ایالات متحده)	سیاست دفاعی و امنیت ملی
۸۰		۵۷	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۵۱	مرکز سیاست مالیاتی	۲۶	مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی و مالی	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	اقتصاد داخلی
۵۵				۳۲	آموزشگاه عالی علوم اقتصادی و اجتماعی مسکو	۷	دانشکده مدیریت آموزشی، مرکز مطالعات سیاست آموزشی	مؤسسه شهری (ایالات متحده)	سیاست آموزشی
۸۵				۳۸	شورای سیاست خارجی و دفاعی	۳۳	مؤسسه علمی تحقیقاتی مطالعات ایالات متحده آمریکا و کانادا	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	سیاست خارجی و روابط بین‌الملل
۸۰						۵۳	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	توسعه بین‌المللی
۵۰				۴۶	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	۸	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	مؤسسه اقتصاد بین‌الملل پترسون (ایالات متحده)	اقتصاد بین‌الملل
۴۵						۴۲	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	مؤسسه ماکس پلانک (آلمان)	علم و فناوری
۵۰		۴۲	مؤسسه اقتصاد شهر	۳۴	مؤسسه جامعه‌شناسی آکادمی روسی علوم	۲۸	مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی	مؤسسه شهری (ایالات متحده)	سیاست اجتماعی

تعداد کاندیدان	مراکز تحلیلی روسی (با در نظر گرفتن مرکز مسکوی کارنگی)							رتبه اول	رده‌بندی‌ها	
	رتبه	۴	رتبه	۳	رتبه	۲	رتبه			۱
۴۰					۴۰	مرکز حقوق بشر «مموریال»	۲۸	لابراتواری برای سیاست ضدفساد	شفافیت بین‌الملل (آلمان)	شفافیت و مدیریت کارآمد دولتی
۴۵					۲۵	شورای سیاست خارجی و دفاعی	۱۹	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	گروه توسعه تحقیقات، بانک جهانی (ایالات متحده)	مراکز وابسته به دولت
۶۵					۳۸	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۳۵	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	مدیریت کیفی
۴۰							۲۰	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	بنیاد کارنگی برای صلح بین‌الملل (ایالات متحده)	ایده‌های جدید
۴۷							۲۷	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	گزارش‌های علمی
۶۰							۵۱	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	مؤسسه رند (ایالات متحده)	تحقیقات میان‌رشته‌ای
۴۵					۲۹	شورای سیاست خارجی و دفاعی	۱۲	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	مرکز علوم و امور بین‌الملل دانشگاه هاروارد بلفر (ایالات متحده)	مراکز وابسته به دانشگاه‌ها
۶۰							۱۹	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	عفو بین‌الملل (ایالات متحده)	به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی
۸۰	۶۵	شورای روسیه در امور بین‌الملل	۶۲	مؤسسه اروپا	۲۴	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۱۵	مرکز تحلیلی وابسته به دولت فدراسیون روسیه	مرکز سیاست برزیل	مراکز تحلیلی قابل توجه
۷۰					۵۲	شورای سیاست خارجی و دفاعی	۳۶	مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	تأثیرگذار در سیاست دولتی
۶۰					۵۰	مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل آکادمی علوم روسیه	۳۰	مرکز کارنگی مسکو (روسیه)	مؤسسه رند (ایالات متحده)	تمرکز بر برنامه‌های اجتماعی

جدول ۶. طبقه‌بندی کانون‌های تفکر براساس مدل ویس^۱

نام	مدیر	موضوع پژوهش	نقش تحقیقات	نوع کانون‌های تفکر	مؤسسات مشابه	منابع مسلط تأمین اعتبارات	اثر بخشی فعالیت	جهت‌گیری ایدئولوژیک
بنیاد سیاست مؤثر	خصوصی	فناوری سیاسی	واسطه‌ای، لابی‌گری، تحقیقات	سازمان لابی‌گر	مرکز تحقیقاتی اتحادیه‌ای گروه‌های تخصصی	احتمالاً صندوق‌ها	بالا	دولتی
بنیاد ایندم	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	متوسط	ندارد
بنیاد «مرکز خلاق آزمایشگاهی»	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	متوسط	ندارد
بنیاد اجتماعی بین‌المللی گروه‌های سیاسی - اجتماعی	سیاسی (سیاستمدار)	دریافت اطلاعات	کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقاتی اتحادیه‌ای گروه‌های تخصصی	بنیاد	پایین	لیبرال
بنیاد «مأموریت لیبرال»	خصوصی	دریافت اطلاعات، ایده‌ها، ارزش‌ها	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	متوسط	لیبرال
مرکز فناوری‌های سیاسی	خصوصی	استدلال‌ها، منافع	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقاتی اتحادیه‌ای گروه‌های تخصصی	اعتبارات پروژه‌ای	بالا	دولتی
بنیاد مسکوی کارنگی	خصوصی	دریافت اطلاعات	کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	متوسط	لیبرال
مرکز وضع سیاسی روز	خصوصی	استدلال‌ها، منافع	کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	اعتبارات پروژه‌ای	بالا	ندارد
مؤسسه اقتصاد دوران گذار	سیاسی (سیاستمدار)	دریافت اطلاعات، ایده‌ها، ارزش‌ها	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	اعتبارات پروژه‌ای	متوسط	لیبرال
مؤسسه تجزیه و تحلیل‌های سیاسی و نظامی	خصوصی	دریافت اطلاعات، ایده‌ها، ارزش‌ها	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	شرکت مشاوره‌ای	مراکز تحقیقاتی دولتی	اعتبارات پروژه‌ای	متوسط	دولتی
مؤسسه مستقل سیاست اجتماعی	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک و کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	متوسط	ندارد
مؤسسه اقتصاد آکادمی علوم روسیه	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه بدون دانشجو	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	متوسط	ندارد
مؤسسه اقتصاد شهری	خصوصی	دریافت اطلاعات، ایده‌ها، ارزش‌ها	کارشناسان	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	بالا	ندارد

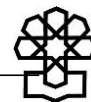

نام	مدیر	موضوع پژوهش	نقش تحقیقات	نوع کانون‌های تفکر	مؤسسات مشابه	منابع مسلط تأمین اعتبارات	اثر بخشی فعالیت	جهت‌گیری ایدئولوژیک
مؤسسه ایالات متحده آمریکا و کانادا	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه بدون دانشجو	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	متوسط	ندارد
مؤسسه مطالعات شرقی	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه بدون دانشجو	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	متوسط	ندارد
مؤسسه مطالعات سیاسی علوم انسانی (و.ای.ایگرونوف)	خصوصی	ایده‌ها، ارزش‌ها	کارشناسان مدعو	سازمان غیردولتی	مرکز تحقیقات آکادمیک	بنیاد	پایین	لیبرال
دانشگاه دولتی - مدرسه عالی اقتصاد	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	بالا	ندارد
مؤسسه دولتی روابط بین‌الملل مسکو	سیاسی (سیاستمدار)	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	بالا	ندارد
مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل	خصوصی	دریافت اطلاعات	دانشمندان آکادمیک	دانشگاه بدون دانشجو	مرکز تحقیقات آکادمیک	بودجه دولتی	متوسط	ندارد
مرکز بررسی‌های استراتژیک	کارمند دولت	ایده‌ها، ارزش‌ها	وکلا (حقوقدانان)	شرکت مشاوره‌ای	مراکز تحقیقاتی دولتی	پروژه‌ای	بالا	دولتی

منابع و مأخذ

(روسی و انگلیسی)

1. Антанович Н.А. (2009), Современная политическая наука: мировое и национально-государственное измерения, Беларуская думка, №10 (октябрь), С.80-85. С.84
2. Балаян, А. А., Сунгуров, А. Ю. 2014. Фабрики мысли: международный и российский опыт. 9. Учебное пособие, Санкт-Петербург, полиграфии НИУ ВШЭ — 236 стр.
3. Беяева Н.Ю., Д.Г.Зайцев(2008).«Фабрики мысли» и центры публичной политики как субъекты экспертного обеспечения политики, журнала «Полития», № 4 (51).
4. Воронин, Даниил (2011), ФАБРИКИ МЫСЛИ, РУССКИЙ ИНСТИТУТ, выпуск № 3(59), 21 апреля 2011, С.13
5. Виноградова Т(2002), Фабрики мысли (think tanks) в США: особенности развития и роль в публичной политике, Фабрики мысли и Центры публичной политики. Международный и первый российский опыт. Сборник / под ред. Сунгурова А.Ю. – СПб: Норма, 2002. – С.71-97. http://strategy-spb.ru/Koi-8/Proekt/Programma/fabriki_misli/stati/fabr_misl_usa_vinogr.htm, (дата обращения 8.04.2015).
6. Вячеслав, Константинович (2015), Размышления по итогам глобального «Рейтинга экспертно-аналитических центров мира» за 2014 год, журнала "Политическое образование", http://www.lawinrussia.ru/blogs/vyacheslav-petrov/2015/02/16/razmyshleniya-po-itogam-globalnogo-reitinga-ekspertno-analiticheskikh-tsentrov-mira-za-2014-0?quicktabs_11=2&quicktabs_9=2&quicktabs_3=0&quicktabs_5=2, (дата обращения 8.04.2015).
7. Горный М.(2002), «Фабрики мысли» и центры публичной политики: классификация, взаимодействие с партиями, способы финансирования. Сборник статей, «Фабрики мысли» и центры публичной политики: международный и первый российский опыт, под ред. Сунгурова А.Ю. – СПб: Норма, 2002. – С.30-41.
8. Гумилев, Лев (2008), Шт Руси До России, Москва, Айрис Пресс.
9. Зайцев Д. Г. (2004), Мозговые центры России, Интернет-журнал «Новая политика».
10. Зайцев Д. Г.(2008), Теория и методология оценки влияния негосударственных акторов на политический процесс (на примере аналитических центров), Человек. Сообщество. Управление. 2008. № 2. С. 4-13.
11. Иванов Д.Ю.(2011), Роль и функция аналитических центров в современной политической системе России, Власть, №11. – С.81-83.
12. Кузнецов, А. Л. (2009), Из Истории Русской Культурыю
13. Лаврик М.В. (2009), Влияние экспертного сообщества на становление

- гражданского общества в России на современном этапе, Вестник БГУ. Вестник Бурятского государственного университета, Выпуск № 6.
14. Медушевский Н.А.(2010) (А), Современный уровень развития аналитических центров в России, Вестник Российского государственного университета, №1, Москва, С.133-150.
 15. Медушевский Н.А.. (2010)(В), Аналитические центры в политическом процессе: американская модель «фабрик мысли» и ее функционирование за пределами США, Политика, №1. – С.118-132.
 16. Наумова, Юлия(2002), Трудная судьба российских think танкс, журнала "Со-Общение", журнал "Со-Общение, № 9 Фабрики мысли, Практика, <http://soob.ru/n/2002/9/practice/23/>, (дата обращения 8.04.2015).
 17. Нещадин. Андрей(2002), Творчество, профессионализм и здравый смысл..., журнал "Со-Общение", Фабрики мысли, Интервью с Андреем Нещадиным, <http://soob.ru/n/2002/9/c/12>, (дата обращения 8.04.2015).
 18. Перевозников, А. К. (2010), Россия: Страна И Люди, Москва, Ря.
 19. Политика, № 1 (56) Медушевский Н.А.(2010), Современный уровень развития аналитических центров в России, ВЕСТНИК РГГУ, Российский государственный гуманитарный университет, № 1(44)/10, Научный журнал, Серия «Политология.Социально-коммуникативные науки», Москва.
 20. Программа «Аналитические центры и гражданское общество»(2015), Всемирный индекс-рейтинг аналитических центров за 2014 год, Институт Лодера Университет Пенсильвании, Доктор Джеймс Дж. Макганн Директор программы «Аналитические центры и гражданское общество» Института Лодера при Университете Пенсильвании Филадельфия, штат Пенсильвания, США
 21. Ременцов, А. Н. (2008), Из Истории 20 Века, Москва, Ря.
 22. Решетников, Леонид Петрович (2013), Аналитические центры и политика, <http://riss.ru/smi/3238/>, 25.03.2013, (дата обращения 8.04.2015).
 23. Римский В.Л. Сунгуров А.Ю(2002), «Фабрики мысли», центры демократии и центры публичной политики, «Фабрики мысли» и центры публичной политики: международный и первый российский опыт: Сб. статей, под ред. Сунгурова А.Ю. – СПб: Норма, 2002. – С.6–29.
 24. Ситников А.П. (2009), Фабрики мысли и независимые центры социально-политической деятельности: классификация и анализ, Вестник Московского государственного областного университета, № 4, Москва, Издательство МГОУ
 25. Солженицын, А.И. (1990), Как Нам Обустроить Россию, В поисках Своего пути, Москва Институт Открытое Общество.
 26. Сунгуров А.Ю. (2012), "Фабрики мысли" и центры публичной политики в России и других пост-коммунистических странах: развитие и функции”, The Soviet and Post-Soviet Review, Vol. 39, p. 22-55
 27. Сунгуров А.Ю. (2002), Фабрики мысли: первое приближение к анализу зарубежного опыта, «Фабрики мысли» и центры публичной политики: международный и первый российский опыт. Сб. статей. –

- СПб: Норма, 2002. – С.55-70.
28. Сунгуров А.Ю., Е.И. Кузьминых(2013), Фабрики мысли Москвы и Санкт-Петербурга в период роста гражданской активности, Куда пойдет Россия: новые возможности и ограничения современного развития: сборник статей - Москва: Ключ-С, 2013. С.387-392.
 29. Сунгуров А.Ю., Н.П.Распопов, А.Ю.Беляев (2012),Институты-медиаторы и их развитие в современной России. II. Фабрики мысли и центры публичной политики, Журнал Полис. Номер 4. - С. 99-116
 30. Сулова, Д. В.(2010), Роль экспертно-аналитических структур в разработке государственной политики (на примере государственной образовательной политики), Власть . № 4. - С. 21 – 26
 31. Тренин, Дмитрий(2014), Презентация всемирного индекса-рейтинга аналитических центров за 2013 год (2013 Global Go To Think Tank Index Report), 22 января 2014 Москва , <http://carnegie.ru/2014/01/22/>, (дата обращения 8.04.2015).
 32. Улахович, Владимир(2006), Экспертное обеспечение внешнеполитических решений, журнал международного права и международных отношений, № 2, Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета, С. . 37-45
 33. Храмова,Лилия (2010), Усиление общественного участия в процессах принятия решений через создание think tanks («фабрик мысли»), Аналитический портал Когита.ру, <http://www.cogita.ru/nko/2-i-konkurses-deyatelnost-nko-v-rossii-i-v-evrope/liliya-hramcova-usilenie-obschestvennogo-uchastiya-v-processah-prinyatiya-reshenii-cherez-sozdanie-think-tanks-abfabrik-myslibb>, (дата обращения 8.04.2015).
 34. Шиповалов, В.Р (2001), Россияведение, Москва, Фаир Пресс.
 35. Юдаева, Ксенией(2002),Российская фикция-Интервью с Ксенией Юдаевой, ведущий экономист Центра экономических и финансовых исследований и разработок, журнал "Со-Общение, № 9 Фабрики мысли, Практика, <http://soob.ru/n/2002/9/practice/29>, (дата обращения 8.04.2015).
 36. Aslund, Anders (2007), Russia's Capitalist Revolution, Washington, Peterson Ins.
 37. Demtchouk, A, "Sustainable development: new political philosophy for Russia", (<http://www.bu.edu/wcp>).
 38. Ryzhkov, Vladimir (2010), "Modernizing Russia's Tragic History", The Moscow Times, Septamber 8, 2010.
 39. Shakibi, Zhand, (2012), Khatami and Gorbachev, London, I. B. tauris.
 40. The Modernization of Russia, <http://www.history doctor.net.2012/01/18>.
 41. The Think Tank Index: Рейтинг экспертно-аналитических центров мира 2013 года, Центр гуманитарных технологий, Центр гуманитарных технологий. Официальный сайт: <http://gtmarket.ru/news/2014/01/24/6592> (дата обращения 8.04.2015).
 42. The Think Tank Index: Рейтинг экспертно-аналитических центров мира 2014 года, Центр гуманитарных технологий, Центр гуманитарных технологий, Центр гуманитарных технологий. Официальный сайт: <http://gtmarket.ru/news/2015/02/10/7088> (дата обращения 8.04.2015).

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۴۵۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: کانون‌های تفکر روسیه

نام دفتر: مطالعات بنیادین حکومتی (گروه بنیادین حکومتی)

تهیه و تدوین: جهانگیر کرمی

همکار: رقیه کرامتی‌نیا

ناظر علمی: سیدیونس ادیانی

متقاضی: ریاست مرکز

ویراستار ادبی: قاسم میرخانی

واژه‌های کلیدی:

۱. روسیه
۲. اتاق فکر
۳. سیاست
۴. توسعه
۵. مؤسسه کارنگی
۶. مؤسسه اقتصاد جهانی
۷. سیاستگذاری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۶/۳۰